

BITTIS

Två små skåp eller skolans kunskapscentrum?

en kartläggning av bibliotekssituationen
i den svenska grundskolan i Finland

Rapport från projektet Bittis 2002

Monica Borg-Sunabacka & Susanna Söderholm

Utgivare: FSBF Finlands Svenska Biblioteksörening

Svenska Kulturfonden har beviljat medel för publicering av denna skrift

Finlands Kommunförbund, undervisningsministeriet och Utbildningsstyrelsen har medverkat i och understött projektet Bittis.

© 2003 Textförfattarna

Text: Monica Borg-Sunabacka & Susanna Söderholm

Layout: Annika Lund

Utgivare: FSBF, Helsingfors

Jakobstad CopyRahkola 2003

ISBN 952-91-5652-9

Förord

Bittis eller "Gruppen för utveckling av svenska informations- och bibliotekstjänster för skolorna" eller "Biblioteket i skolan" inleddes vårvintern 2001 som ett diskussionsforum kring svenska biblioteksfrågor i Finland. I diskussionerna deltog biblioteksinspektör *Barbro Wigell-Ryynänen* som representant för Undervisningsministeriet, undervisningsrådet *Gun Oker-Blom* från Utbildningsstyrelsen, utvecklingschef *Veronica Granö-Suomalainen* från Finlands kommunförbund, kulturombudsman *Gunilla Hellman* och t.f. utbildningsombudsman *Ulf Stenman* från Svenska kulturfonden, samt som representanter för Finlands Svenska biblioteksörening (FSBF) ordförande *Christina Flemming*, bibliotekarierna *Monica Borg-Sunabacka* och *Susanna Söderholm* från Finlands svenska biblioteksörening.

Representanter för Förbundet Hem och Skola har också deltagit i mötena. Under hösten 2001 var även ordförande *Dan Johansson* från Finlands svenska lärarförbund närvarande.

Ur diskussionerna utkristalliserades behovet av en kartläggning av bibliotekssituationen i de svenska skolorna i Finland. Två frågor intresserade, nämligen situationen inom skolbiblioteken samt skolornas samarbete med de allmänna biblioteken. Kartläggningen skulle fokusera på dessa frågor och resultaten skulle bilda underlag för vidare åtgärder och fortsatta satsningar.

Gruppen beslöt att i FSBF:s namn ansöka om medel för att genomföra kartläggningen. Understöd beviljades av Svenska kulturfonden och Finlands kommunförbund. Avdelningschef *Monica Borg-Sunabacka* från Stadsbiblioteket i Jakobstad och specialbibliotekarie *Susanna Söderholm* från Helsingfors stadsbibliotek anställdes som projektledare för projektet Bittis. De sammanställde en enkät som sändes ut i januari 2002 till alla svenska grundskolor i Finland.

Denna rapport är en sammanställning av svaren på enkäten och därmed en presentation av bibliotekssituationen i de svenska grundskolorna idag. För rapportens layout svarar bibliotekarie *Annika Lund*.

Vi vill framföra ett tack till de skolor som besvarat enkäten!

Innehållsförteckning

Sammandrag

1. Kartläggningens bakgrund i litteraturen	1
2. Genomförandet av kartläggningen	5
2.1 Svansandelar regionalt	5
2.2 Skolornas storlek	6
3. Skolornas avstånd till det allmänna biblioteket	8
4. Skolbiblioteket	11
4.1 Skolbibliotek eller boksamling	11
4.2 Skolbibliotekets öppethållning	16
4.3 Skolbibliotekets storlek	19
4.4 Skolbibliotekets placering i skolbyggnaden	21
5. Skolbibliotekets medier	23
5.1 Boksamlingens storlek	23
5.2 Andelen facklitteratur	26
5.3 Andra medier i skolbiblioteket	27
5.4 Använda medel för skolbiblioteket år 2001	29
5.5 Budgeterade medel för år 2002	30
5.6 Anskaffningsmetoder	34
5.7 Boksamlingens aktualitet	39
5.8 Klassuppsättningar	41
5.9 Datorer i skolbiblioteket	43
6. Skolbibliotekets tekniska skötsel	47
6.1 Ansvarig för skolbiblioteket	47
6.2 Avlönad tid för skolbiblioteksarbete	48
6.3 Utlåningsstatistik	50
6.4 Klassifikation	52
6.5 Register	56
6.6 Utlåningssystem	59
7. Biblioteksverksamhet	63
7.1 Biblioteket i skolans läroplan	63
7.2 Biblioteksundervisning	70
7.3Handledning i informationssökning	75
7.4 Läsfrämjande projekt	79
7.5 Samarbetet med det allmänna biblioteket	82
8. Visioner	95
9. Slutsatser, tankar inför framtiden	101

Litteratur

Bilagor

Sammandrag

Målet med den första etappen av projektet Bittis eller "Biblioteket i skolan" har varit att kartlägga bibliotekssituationen inom den svenska grundskolan i Finland. En enkät med frågor om skolans bibliotek och om samarbetet mellan skolan och ortens allmänna bibliotek skickades i januari 2002 ut till alla svenska grundskolor i Finland. Av totalt 316 skolor besvarade 236 enkäten, vilket ger svarsprocenten 75 procent.

Föreliggande rapport redogör för förhållandena inom de skolor som besvarat enkäten. Också följande sammandrag av rapporten redogör enbart för de svar som erhållits.

Bakgrund

Svaren på de inledande bakgrundsfrågorna om skolans storlek och placering visar att variationen mellan skolorna i Svenskfinland är mycket stor. Det finns skolor i städer och långt ute på landet, skolorna kan vara stora med flera hundra elever eller små med endast några tiotal elever. Avståndet mellan skolan och det närmaste allmänna biblioteket kan ha en avgörande betydelse för bibliotekssamarbetet. Det finns sju skolor på mer än tio kilometers avstånd från närmaste bibliotek som dessutom saknar bokbusservice.

Skolbiblioteket

Antalet skolor som kunde uppge att skolan har ett särskilt rum för biblioteket, ett eget skolbibliotek, var 82. Det är tydligt att skolor med eget skolbibliotek också värdesätter sitt bibliotek och håller god ordning på verksamheten. Själva rummet markerar en viss status inom skolan för både lärare och elever.

I de flesta skolor saknar dock skolbiblioteket egna rum. Många skolbibliotek är placerade i rum där man också har annan verksamhet, t.ex. i datasalen eller i matsalen. I andra skolor är böckerna utspridda i klassrummen eller på annat håll i skolan.

Det finns kriterier för hur stort skolbiblioteksrummet bör vara, räknat enligt antal lärare i skolan. Lätt förenklat innebär kriterierna att biblioteket borde ha 10 m² per lärare. Av svaren på Bittisenkäten var det endast åtta skolbibliotek som uppfyllde detta krav.

Några skolor har ett allmänt bibliotek placerat i skolbyggnaden. Detta är en stor fördel för biblioteksverksamheten i skolan. Sistnämnda skolor har dock haft vissa svårigheter att besvara enkäten, eftersom biblioteket i detta fall sköts av det allmänna bibliotekets personal.

Skolbibliotekets medier

I skolan vet man sällan exakt hur stor skolbibliotekets boksamling är. I svaren på enkätens fråga om bokbeståndets storlek har man antingen uppskattat antalet böcker till ett ungefärligt tal eller angivit högsta numret i en förvärvskatalog. Många skolor har inte alls besvarat frågan.

På basis av de inexakta siffror som svaren gav har dock ett medeltal för antalet böcker/ elev räknats ut. Medeltalet blir 29 böcker/elev, när skolor med ett allmänt bibliotek i huset inte är medräknade. Sex skolor har 250 böcker eller mindre i sitt skolbibliotek, medan 36 skolor har 4 000 exemplar eller mera. Till övervägande del består samlingarna av skönlitteratur. Så kallade klassuppsättningar som möjliggör att alla elever i en klass samtidigt läser samma bok förekommer sällan. Många lärare önskar dock att sådana fanns att tillgå.

Andra medier än böcker förekommer sparsamt i skolbiblioteken. Vanligtvis prenumererar skolan på en till två tidningar eller tidskrifter. Cd-rom och videor förekommer som strörexemplar.

De flesta skolor har datorer. Det finns många faktorer av praktisk art som avgör var i skolan datorerna placeras. Antalet skolor som har datorer placerade antingen i eller intill skolbiblioteket är 86.

Även frågan om hur mycket pengar skolorna reserverar för inköp till skolbiblioteket var svår att besvara. Drygt två tredjedelar av skolorna kunde ange en summa, det högsta angivna beloppet var 35 000 mk. I de anslag som skolorna får finns inga pengar som direkt är öronmärkta för skolbiblioteket. I stället får skolan en klumpsumma som ska fördelas på många slags inköp, bl.a. för läromedel. Inköpen till biblioteket blir därför ofta slumpartade och beroende av hur mycket pengar som "blir över". Skolbibliotekets mediabestånd förnyas ofta med hjälp av stipendier, gåvor och andra understöd. Bokrean är populär då man gör inköp till skolbiblioteket. Boksamlingarna är ofta av gammalt datum.

De flesta skolor har boksamlingar som till största delen består av böcker införskaffade för tio till nitton år sedan. Bokbestånd med böcker inköpta för mer än tjugo år sedan finns i fjorton procent av skolorna.

Skolbibliotekets tekniska skötsel

En skolbiblioteksansvarig lärare får i de flesta fall en till två timmar i veckan avlönad tid för skötsel av biblioteket. Enligt det kommunala tjänste- och arbetskollektivavtalet för undervisningssektorn skall den avlönade tiden ställas i relation till skolbibliotekets öppethållning och utlåningsstatistik. Under perioder av inbesparingar har många skolor valt att stryka ersättningarna för skolbiblioteksskötsel. Hela 99 skolor har svarat på frågan om avlönad tid för skolbiblioteksarbete med en nolla eller lämnat frågan om timmar/vecka obesvarad. I kommentarer framförs missnöje med situationen.

I de flesta skolor används utlåningshäften för registrering av lån. Det finns dock många skolor som använder någon form av kortsystem för utlåningen. Några skolor har ett datoriserat utlåningssystem.

Klassificering eller kategorisering av böckerna görs för det mesta enligt egen modell, eller inte alls. Av de skolor som använder ett klassifikationssystem är det fler skolor som använder det rikssvenska bokstavssystemet (SAB), ett system som används av de allmänna biblioteken i Sverige och på Åland. Några skolor har det finländska decimalsystemet (KAB), ett vedertaget system på de allmänna biblioteken i Finland.

Få skolor har ett datoriserat register som enkom är planerat för bibliotek. Enstaka skolor använder samma biblioteksprogram som stadens bibliotek. Många skolor har det gamla beprövade bibliotekssystemet med kort i kartotek, men den vanligaste typen av register är den kronologiskt uppställda förvärvskatalogen.

Biblioteksverksamhet

Biblioteksverksamheten kan synliggöras och värdesättas genom att den nämns i skolans läroplan. I läroplanen kan skolbiblioteket nämnas och/eller målsättningarna för samarbetet med det allmänna biblioteket.

I enkätsvaren framkom det att biblioteksverksamheten mera sällan finns inskriven i skolornas läroplan. Många skolor förklarar att biblioteket är en så "självklar" del av skolans verksamhet att det därför inte nämns.

De skolor som har egna biblioteksrum nämner oftare biblioteket i sin läroplan än de som saknar ett rum för sitt bibliotek. Skolor som saknar ett egentligt skolbibliotek lyfter gärna fram betydelsen av samarbete med det allmänna biblioteket.

Biblioteksundervisning kan ges av lärare eller av bibliotekspersonal och den kan ske i skolan eller på det allmänna biblioteket. Enligt svaren i denna undersökning är det vanligaste alternativet att lärare sköter denna undervisning och att den sker i skolan. Det är också vanligt att klasserna besöker det allmänna biblioteket där en bibliotekarie ger biblioteksundervisning. Biblioteksbesöken görs dock sporadiskt. Det är inte många skolor där besök på det allmänna biblioteket är en regelbunden verksamhet. Det finns många orsaker till att samarbetet mellan skolan och biblioteket inte är regelbundet. Här inverkar bl.a. bibliotekspersonalens intresse, avståndet mellan biblioteket och skolan samt språksituationen på orten. Lärarens intresse och inställning spelar en avgörande roll.

Handledning av elever i informationssökning omfattar både traditionell faktasökning i böcker och sökning i databaser och andra elektroniska hjälpmedel. Frågan har ofta besvarats kort med "läraren sköter". För det mesta har man förknippat informationssökning med att använda datorer. Ett vanligt svar är följaktligen att det är datalärarens uppgift att lära ut informationssökning. Men informationssökning ingår också naturligt i den normala undervisningen eller utförs i samband med projekt. Informationssökning kopplas sällan ihop med bibliotek och bibliotekarier.

De flesta skolor har genomfört läsfrämjande projekt under de senaste tre åren. I enkätsvaren frågades endast efter projektens namn och tidpunkt och eventuella samarbetspartners. Närmare uppgifter om läsprojektens innehåll och utförande finns därför inte. Frågan är värd en fördjupning som inte har rymts ramarna för det nuvarande Bittisprojektet.

Samarbete och visioner

Enkätens två sista frågor behandlade samarbetet mellan skolan och det allmänna biblioteket och visioner för biblioteksverksamheten i skolan. Svaren på dessa frågor kunde formuleras fritt.

I frågan om samarbetet mellan skolan och biblioteket efterlystes förslag till förbättringar. Ofta har man i svaren tagit fasta på innehållet i enkätens tidigare frågor. Många önskar att det allmänna biblioteket kunde bidra med biblioteksteknisk hjälp i skolbiblioteket. I skolorna är man medveten om att det idag inte finns tillräckligt med resurser eller kunskap för att skolbiblioteken skall kunna skötas på ett adekvat sätt. Skolorna vill också gärna ha stöd i sina läsfrämjande projekt och de känner ofta till att det allmänna biblioteket kan bistå med sådant. Överraskande sällan ser skolan sambandet mellan informationssökning och bibliotek.

I många svar dryftas frågan vem som ska ta initiativet till samarbetet. Beror samarbetet i första hand på bibliotekets och bibliotekspersonalens initiativ och intresse eller på skolans och lärarnas engagemang? På denna fråga kom olika skolor med olika svar.

I denna enkät framkom inga större visioner om biblioteksverksamheten i skolan. Många aspekter på samarbete upprepas i visionssvaren.

I dagens skola hör inte bibliotekskunskap till lärarens yrkesområde. Sektorn med bibliotek och informationsförvaltning har sin egen yrkesgrupp, bibliotekarier och informatiker. Dessa har i sin tur inte lärarens pedagogiska kunskaper. Därför borde yrkesgrupperna konsultera varandra, lära av varandra och sträva efter ett bättre utvecklat samarbete.

1. Kartläggningens bakgrund i litteraturen

Målet för den första etappen av projektet Bittis var att göra en kartläggning av bibliotekssituationen i de svenska grundskolorna i Finland. Enligt den ansökan som riktades till Svenska kulturfonden år 2001 skulle kartläggningen fokuseras på följande frågor:

- Samarbetet mellan skolan och de allmänna biblioteken i Svenskfinland
- Skolbibliotekets och det allmänna bibliotekets förmåga att ge service till de svenska skoleleverna.
- Skolornas strategier vad gäller de krav på kunskaper i självständig informationssökning som de nya undervisningsmetoderna för med sig.
- Läsning av skönlitteratur i skolorna.

Undervisningsministeriets *Kunskapsstrategi för utbildning och forskning 2000-2004* och *Bibliotekspolitiska program 2001-2004* lyfter fram bibliotekens roll i undervisningen. I strategin noteras att de nya skollagarna förpliktar och uppmuntrar skolförvaltningen att på alla nivåer söka metoder genom vilka skolornas biblioteks- och informationstjänster utvecklas så att de är tillräckligt mångsidiga med tanke på undervisningen och studierna.

Samtidigt konstateras att

"På grund av sparåtgärderna på 1990-talet har skolornas bibliotek och informationstjänster utarmats. I princip borde det inte ha blivit så, eftersom läroplansgrunderna från år 1994 förutsätter att den lärande utvecklas till en person som aktivt och självständigt skaffar sig information och tillämpar den och som också ställer sig kritisk till informationen."

(Kunskapsstrategi för utbildning och forskning, s. 52 - 53)

Vidare konstateras i strategin att de nya skollagarna förpliktar och uppmuntrar skolförvaltningen att på alla nivåer söka metoder genom vilka skolornas biblioteks- och informationstjänster utvecklas så att de är tillräckligt mångsidiga med tanke på undervisningen och studierna. Dagens informationssamhälle ställer allt större krav på detta område.

Det Bibliotekspolitiska programmet 2001 – 2004 kommer med fem rekommendationer angående samarbetet mellan skolans och det allmänna bibliotekets och elevens informationsförsörjning (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001 - 2004, s. 120 f):

- Att skolornas datasystem följer standardrekommendationer
- Att skolbiblioteken och informationsförsörjningen sköts på ett professionellt sätt
- Att arbetsfördelningen blir klarare med hjälp av en informationsförsörjningsstrategi
- Att grunda gemensamma tjänster där innehavaren besitter pedagogiska kunskaper och bibliotekskunskaper
- Att bokbussarna utnyttjas effektivare för att vägleda elever och lärare i informationssökning

Monica Nilsson skriver i sin bok *Skolbiblioteket – skolans informationscentrum* om dagens informationssamhälle och påpekar att bibliotekarien har en lång tradition bakom sig av informationssökning.

"Informationen i skolorna begränsas inte längre av lärobokens trygga sidor eller antalet böcker i det egna skolbibliotekets hyllor . Mängden av information är obegränsad. Begränsningen är endast den egna fantasin, nyfikenheten och tiden. I skolbiblioteken ligger en stor och outnyttjad resurs vilande. Här finns skolans nav!

- *ett informationscentrum där all information samlas och görs sökbar.*
 - *ett nyfikenhetens centrum där läsglädjen och nyfikenheten blomstrar.*
 - *ett språk- och kulturcentrum där möjlighet ges åt elever och lärare att skapa förståelse och inlevelse för olika begrepp och företeelser i vårt samhälle. "*
- (Nilsson, 1998, s. 11)

Biblioteket är en mycket betydelsefull påverkare av elevernas läsvanor och språkutveckling. Tomas Rönström skriver i *Ett läsande Norden : bokprat, barnbokskaravaner och lässtafetter*:

"Läraren har det primära ansvaret för att litteraturläsningen utvecklas och kommer att omfatta alla elever i klassen. Läraren vet vad eleverna har för intressen och vilka starka och svaga sidor de har. Bibliotekarien har kunskapen om lämpliga böcker inom olika intresseområden, har läst många av dem och kan förmedla dem genom biblioteket. Det läsfrämjande arbetet kräver nämligen goda kunskaper om barn- och ungdomslitteraturen. Läraren hinner inte läsa alla bra böcker som kan användas i läsundervisningen. Därför är det nödvändigt med ett samarbete med en bibliotekarie som har överblick över litteraturen och som har läst de flesta av de aktuella titlarna. Ett skolbibliotek/folkbibliotek med ett bra bokbestånd och goda personalresurser är helt enkelt en nödvändig samarbetspart. Det är det nära samarbetet mellan läraren, bibliotekarien och eleverna som ger resultat."
(Rönström, 2000, s. 11)

Unescos skolbiblioteksmanifest från år 1997 fastställer att skolbiblioteket skall erbjuda tjänster i form av informationssökning, via litteratur och andra medier som stöd för studierna. Skolbiblioteken skall ingå i ett omfattande biblioteks- och informationsnätverk enligt principerna i Unescos folkbiblioteksmanifest. På detta sätt ges hela skolsamhället en möjlighet att utveckla ett kritiskt tänkande. Skolbibliotekets material är ett värdefullt komplement till läromedel och erfarenheten visar att elevernas förmåga att läsa, skriva, lösa problem och utnyttja informationsteknik förbättras, när bibliotekarier och lärare samarbetar.

Manifestet stipulerar vidare att:

"En effektiv och åskådlig verksamhet förutsätter:

- *Att tydliga mål, prioriteringar och verksamhetsområden för skolbiblioteket anges i anslutning till läroplanerna*
- *Att skolbiblioteket organiseras och drivs professionellt*
- *Att skolbiblioteket är öppet för hela skolsamhället och att det är en del av det omgivande samhället*
- *Att samarbete med skola, föräldrar, andra bibliotek samt med lokalsamhället uppmuntras."*

Andra undersökningar, rapporter och projekt som funnits som bakgrundsmaterial till denna kartläggning är bl.a. Utbildningsstyrelsens rapport *Opetuksen laatu perusopetuksen 1 - 6 vuosiluokkien kouluissa vuonna 2000*, en undersökning som studerat undervisningsförhållanden i ett urval grundskolor. Avsnittet om skolbiblioteken visar att situationen i Finland sällan uppfyller de krav som t.ex. Unescos manifest beskriver.

Böckerna *Kirjasto koulussa (1999)* och *Koulu kirjastossa (2000)* redigerade av Liisa Niinikangas och utgivna av Utbildningsstyrelsen och Btj-Kirjastopalvelu har gett betydelsefull bakgrundsinformation i ämnet. Kunskap om situationen i Sverige kan fås bl.a. via www.skolverket.se

I uppsatsen *Samarbete bibliotek – skola*, som Lise-Lotte Sundqvist skrev år 1996 vid Institutionen för biblioteksvetenskap och informatik (Åbo Akademi) behandlades de allmänna bibliotekens kontakt med skolorna i några svenskspråkiga kommuner. I Helsingfors har det gjorts en förfrågan om skolbiblioteken i de svenska grundskolorna och gymnasierna år 2001.

Övrig litteratur se litteraturförteckningen.

2. Genomförandet av kartläggningen

Projektledarna sammanställde i november 2001 ett frågeformulär. I januari 2002 sändes det bearbetade och testade formuläret (se bilaga) ut till alla svenska grundskolor i Finland. Finlands kommunförbund ombesörjde utskicket.

På grund av olyckliga omständigheter blev utskicket något försenat. Genom att uppskjuta sista inlämningsdatum till sista februari och genom att sända ut påminnelsebrev till de skolor som inte svarat inom utsatt tid blev svarsprocenten dock god, 75 procent för alla skolor.

Fyra besvarade formulär anlände så långt efter sista inlämningsdag att de måste lämnas utanför kartläggningen.

2.1. Svarsandelar regionalt

Svarsandelarna fördelade sig på följande sätt:

Tabell 1. Kartläggningens svarsprocent fördelat på de olika regionerna

	antal skolor	skolor som svarat	svarsprocent
Nyland	125	93	74%
Åboland	28	18	64%
Österbotten	126	103	82%
Åland	27	14	52%
Språköar	10	8	80%
Sammanlagt	316	236	75%

Med "språköar" menas svenska skolor i enspråkigt finska kommuner.

Tabell 2. Kartläggningens svarsprocent fördelat på de olika skoltyperna

	antal skolor	skolor som svarat	svarsprocent
åk 7 - 9	40	27	68%
åk 1 - 6	262	199	76%
åk 1 - 9	14	10	71%
sammanlagt	316	236	75%

2.2 Skolornas storlek

Förutom den regionala indelningen och indelningen i åk 1 - 6 och åk 7 - 9 användes skolornas storlek som bakgrundsfaktor i undersökningen. I formuläret frågades efter antal elever och lärare i skolorna. I denna rapport bestäms skolornas storlek dock i huvudsak enligt antal elever. I enlighet med rapporten *Opetuksen laatu perusopetuksen 1-6 vuosiluokkien kouluissa vuonna 2000* har skolorna indelats i följande storleksgrupper:

1. < 50 elever
2. 50 - 99 elever
3. 100 - 299 elever
4. > 299 elever

Indelningen är dock inte helt jämförbar med ovannämnda rapport som endast omfattade skolor med årskurserna 1 - 6, medan Bittisundersökningen omfattar hela grundskolan. I Bittisrapporten finns en del skolor med endast åk 1 - 4, medan andra kan ha t.o.m. 0 - 9 eller 1 - 10! Det hade varit en fördel om formuläret innehållit en fråga om skolans årskurser.

Skolorna med åk 7 - 9 är oftast stora skolor med över hundra elever. Elva av skolorna med åk 1 - 9, som besvarat formuläret har över 300 elever. Tre åländska skolor med under 50 elever har åk 1 - 9. Dessutom finns Svenska Normallyceum i Helsingfors med 240 elever. I skolan finns åk 7 - 9 samt ett gymnasium. Kotka svenska samskola har åk 1 - 9 samt gymnasium med sammanlagt 220 elever. I fortsättningen räknas Svenska Normallyceum till skolorna med åk 7 - 9 och Kotka svenska samskola till skolorna med åk 1 - 9. Skolor med endast åk 1 - 4 räknas till gruppen åk 1 - 6 i denna rapport.

Tabell 3. Skolornas (åk 1 - 6) storlek i de olika regionerna

elevantal	< 50	50 - 100	100 - 300	> 300	summa
Nyland	25	30	17	6	78
Åboland	7	2	2	2	13
Åland	4	1	2	-	7
Österbotten	38	28	29	1	96
språköar	4	1	-	-	5
summa	78	60	51	9	199

3. Skolornas avstånd till det allmänna biblioteket

I frågeformuläret ingick frågor om skolans avstånd till kommunens huvudbibliotek och till närmaste filialbibliotek. Dessa svar har kombinerats till en variabel som visar avståndet till närmaste allmänna bibliotek. Detta avstånd har indelats i följande grupper:

- Allmänt bibliotek i huset (0 = km)
- < 5km
- 5 - 9 km
- > 10 km

I vissa fall svarade skolorna endast med namnet på närmaste bibliotek. I sådana fall har avståndet blivit uppskattat till mindre än fem kilometer, med utgångspunkten att filialen finns i närsamhället.

Tabell 4. Skolornas avstånd till närmaste bibliotek

avstånd	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	antal skolor
allmänt bibliotek i huset	1	19	3	23
< 5 km	24	113	6	143
5 – 9 km	2	32	1	35
> 10 km	-	35	-	35
	27	199	10	236

Av de tjugotre skolor som har kommunens bibliotek i skolbyggnaden är största delen skolor med åk 1 - 6. En skola med åk 7 - 9, Cronhjelmsskolan i Larsmo och två skolor med åk 1 - 9, Höjdens skola i Ekenäs och Kumlinge grundskola har också tillgång till ett allmänt bibliotek i den egna skolan.

Skolorna med åk 7 - 9 ligger i allmänhet i kommunens/stadens centrum och har kort väg till närmaste allmänna bibliotek. Nästan alla har mindre än fem kilometer till biblioteket, i de flesta fall till kommunens/stadens huvudbibliotek. Däremot finns det många skolor med åk 1 - 6 som har långt avstånd till ett bibliotek. Alla skolor som har mera än tio kilometer till närmaste bibliotek är skolor med åk 1 - 6. 35 skolor har över tio kilometers väg och fyra av dessa har t.o.m. längre än tjugo kilometer till närmaste bibliotek.

Tabell 5. Avstånd till det allmänna biblioteket enligt storlek (skolor med åk 1 - 6)

avstånd	< 50 elever	50 - 100	100 - 300	< 300	summa
allm. bibliotek i huset	10	2	7	-	19
< 5 km	29	35	40	9	113
5 - 9 km	17	12	3	-	32
> 10 km	22	13	-	-	35
summa	78	62	50	9	199

Alla skolor med åk 1 - 6 som har ligger på långt avstånd från biblioteket är små och har högst 100 elever, största delen av dem är skolor med 50 elever eller färre.

Största delen av skolorna med åk 1 - 6 med ett allmänt bibliotek i huset hör antingen till de små skolorna med mindre än 50 elever, eller till de relativt stora med 100 - 300 elever.

Tillgång till bokbuss

En mycket vanlig kontaktlänk mellan skolan och det allmänna biblioteket är bokbussen. I enkäten svarade skolorna på påståendet:

Bokbussen stannar vid skolan ggr/ månad

Om skolan inte har angivit antal bokbussbesök är tolkningen den att ingen bokbuss besöker skolan.

Tabell 6. Skolornas tillgång till bokbuss enligt avstånd till biblioteket

	bokbuss	ej bokbuss	summa
allmänt bibliotek i huset	3	20	23
< 5 km	26	117	143
5 - 9 km	25	10	35
> 10 km	28	7	35
alla	82	154	236

Största delen av de skolor som ligger på långt avstånd från biblioteket har i alla fall tillgång till en bokbuss, oftast varannan vecka. Det finns sammanlagt sjutton skolor som saknar bokbusservice och som har över fem kilometer till närmaste bibliotek. Sju av dessa ligger på över tio kilometers avstånd från det allmänna biblioteket.

4. Skolbiblioteket

4.1 Skolbibliotek eller boksamling

Bittisenkätens första numrerade fråga behandlar skolans bibliotek eller boksamling. Skolorna ombeds beskriva det eventuella biblioteksrummet utgående från följande påstående:

1. I skolan finns följande slag av skolbibliotek eller boksamling:

Svarsalternativen som gavs var:

- € Skolbibliotek/boksamling som delar utrymme med annan undervisning, vilken undervisning?
- € Ett eget biblioteksutrymme av storleken
- € En boksamling som är utspridd i klassrum
- € Annat

I Utbildningsstyrelsens rapport *Opetuksen laatu* (s. 117), ingår en liknande frågeställning med ovannämnda svarsalternativ. I fråga nummer ett har vi således valt att följa den finska rapportens uppläggning. Tyvärr saknades ett femte svarsalternativ, nämligen möjligheten att kommunens/stadens bibliotek (= det allmänna biblioteket) är placerat i skolan. Det fanns en del skolor som förmodligen lät bli att svara på enkäten av denna orsak, då vissa av enkätens frågor inte passar skolor som har ett allmänt bibliotek i byggnaden. Många skolor kryssade för flera av alternativen och gav en del kommentarer och förklaringar.

På basen av dessa olika faktorer har frågans svar kodats om på följande sätt:

- "Eget rum". Tydligt eget rum för skolbiblioteket (motsvarar ungefär punkt 2)
- "Delat rum". Eget rum för skolbiblioteket, men delat med annan verksamhet (motsvarar ungefär punkt 1)
- "Utspridd samling". Boksamling, utspridda böcker i klassrum, lärarrum osv. (motsvarar ungefär punkt 3)
- "Allmänt bibliotek i skolan"

Denna indelning är således en tolkning av de olika svar och kommentarer som framförts. Den ger en bild av hur det ser ut i de olika skolorna.

Tabell 7. Olika typer av skolbibliotek / boksamlingar

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor	%
eget rum	16	60	5	82	35%
delat rum	2	70	-	72	31%
utspridd samling	8	50	1	59	25%
allmänt bibliotek i skolan	1	19	3	23	10%
summa	27	199	10	236	100%

I *Opetuksen laatu*, en rapport som ".../presenterar resultaten av en nationell, jämförande utvärdering av undervisningens kvalitet i den grundläggande utbildningens årskurser 1-6/.../" hade 50 procent av skolorna ett särskilt rum för biblioteket. 17 procent hade en boksamling i ett rum avsett för undervisning, 20 procent en utspridd samling och 13 procent var helt utan skolbibliotek, bland dem fanns en del skolor som hade ett allmänt bibliotek i sin omedelbara närhet.

I de svenska skolorna förekommer oftast boksamlingar som är utspridda i skolan eller skolbibliotek som finns i rum där man också har annan verksamhet än sådan som har anknytning till biblioteket.

Tabell 8. Typ av skolbibliotek enligt antal elever, skolor med åk 1 - 6

	< 50	50 - 100	100 - 300	> 300	summa
eget rum	16	17	19	8	60
delat rum	27	27	15	1	70
utspridd samling	25	16	9	-	50
allmänt bibliotek i skolan	10	2	7	-	19
summa	78	62	50	9	199

I små skolor med åk 1 - 6 delar biblioteket/boksamlingen oftare rum med annan verksamhet eller är utspridd i klasserna än i större skolor med åk 1 - 6.

Tabell 9. Typ av skolbibliotek enligt region

alla skolor	Nyland	Åboland	Åland	Österbotten	språkö	summa
eget rum	40	10	6	22	4	82
delat rum	28	5		36	3	72
utspridd samling	19	2	2	35	1	59
allmänt bibliotek i skolan	4	1	5	13	-	23
summa	91	18	13	106	8	236

Ett eget bibliotek är alltså vanligast bland skolorna med åk 1 - 6 i Nyland, medan de österbottniska skolorna med åk 1 - 6 oftare har skolbibliotek som delar rum med annan verksamhet. Detta kan närmast förklaras med det jämförelsevis stora antalet små skolor i Österbotten (< 50 elever: 38 skolor).

Eget rum

Många skolor som har uppgett att de har ett särskilt rum för skolbiblioteket har samtidigt en boksamling utspridd i klassrummen. En del nämner att facklitteraturen är placerad på annat håll. Exempel från två skolor med åk 1 - 6 i Nyland:

- *"dessutom bokhylla med facklitteratur för lärare och elever t.ex. grupparbeten. Utlånas ej."*
- *"Faktabibliotek i datasalen/åk 1 Skönlitteratur i egna biblioteksutrymmen",*

En språköskola skriver på följande sätt:

- *"facklitteratur i ämnesrum, skilt bibliotek för åk 1 - 4 (1000 böcker)"*

Ett specialfall utgör Rangsby lågstadieskola i Närpes som har följande biblioteksarrangemang:

- *"3 rum (ca 50 m², 1 rum barn- och ungdomsböcker). Biblioteket var tidigare filial. Blev indraget för ca 10 år sedan och sköts nu av byarådet, som anställt en bibliotekarie (3 h/vecka) för att sköta utlåningen för allmänheten. Bokbussen ombesörjer en cirkulation av bokurvalet från huvudbiblioteket. Lärarna lånar med eleverna. Man kan säga att utlåningen helt sköts 'på talko' men det fungerar. Boksamlingen består i huvudsak av det tidigare filialbibliotekets egna böcker."*

Delat rum

Det är relativt vanligt att biblioteket/boksamlingen delar rum med dataundervisningen i skolan. 16 skolor som räknas till gruppen "Delat rum" uppger detta. Det kan ses som en logisk lösning, eftersom modern biblioteksanvändning också innefattar informationssökning med dator. Biblioteket/boksamlingen kan också dela rum med matsal, grupprum, specialundervisning eller språkundervisning.

Åtta skolor nämner att biblioteket finns i en korridor, ett genomgångsrum eller en tambur. En sådan lösning är mycket beroende av den enskilda skolans förhållanden och förutsättningar och kan genomföras på ett mer eller mindre ändamålsenligt sätt.

Utspridd samling

Till gruppen "*utspridd samling*" räknas skolor med en boksamling som är utspridd i klassrum eller som tillämpar andra lösningar när skolan inte har något egentligt eget skolbiblioteksrum. Här ryms mycket varierande lösningar, gränsen till gruppen "*delat rum*" är också diffus.

En del av skolorna i denna grupp använder sig av det kommunala bibliotekets tjänster. Så här skriver två skolor med åk 1 - 6 i Österbotten:

- *"Vi använder alltid huvudbiblioteket. Alla årskurser besöker biblioteket 1 gång/månad, samt vid behov. Alla lånar enskilt, samt böcker att ha i klassen."*
- *"Vi går till filialbiblioteket varannan vecka"*

Största delen av skolorna i gruppen med utspridd samling har inga kommentarer. Några beskriver i alla fall sin samling till exempel såhär:

- *"2 små skåp." Åk 7 - 9, Åboland*
- *"Vi har fyra bokhyllor (biblioteket) i ett hörn i ett källarrum, som kallas förråd. Hyllor för faktaböcker finns i korridoren" Åk 1 - 6, Österbotten*
- *"Alla klasser har ett eget klassbibliotek (bokhyllor med böcker)" Åk 1 - 6, Österbotten*

4.2 Skolbibliotekets öppethållning

I fråga nummer två efterfrågas:

2. Bibliotekets öppettider (timmar/ vecka)

I praktiken var det relativt få som svarade på denna fråga i form av en siffra. Endast 61 skolor (25 procent) uppgav att biblioteket är öppet under en viss tid. I stället svarade de flesta att biblioteket är tillgängligt för eleverna under skoltid, antingen hela tiden fritt eller under övervakning, alternativt med särskilt lov av lärarna.

Svaren har indelats i fyra grupper "hela tiden", "lov/behov", "timmar" och "ej svar" på basis av de fria svaren och angivna timmar. Om svaret har varit att biblioteket är öppet mera än 20 timmar i veckan är tolkningen den att biblioteket är öppet hela tiden under skoltid. Dessa grupper kan jämföras med vilket slag av skolbibliotek skolan har.

Tabell 10. Skolbibliotekets öppettider i olika typer av skolbibliotek

skolbibliotekstyp öppet	eget rum	delat rum	utspridd samling	allmänt bibliotek	alla
hela tiden	40	31	17	9	97
lov/ behov	14	20	4	1	39
timmar	27	14	8	11	60
ej svar	1	7	30	2	40
summa	82	72	59	23	236

De skolor som har ett eget skolbibliotek har oftast sitt bibliotek öppet hela tiden under skoltid. Vissa skolor kan ha speciella tider då klasserna besöker biblioteket eller särskilda tider då den biblioteksansvariga är på plats, trots att biblioteket ständigt är öppet.

Exempel:

- *"2 timmar/vecka med bibliotekarie på plats, annars öppet kl. 8 - 17 -> 45 h/v."*
Språköskola
- *"klasserna har egna bibliotekstimmar men biblioteket är alltid öppet"*
Åk 1 - 6, Nyland

Också i skolor som har skolbibliotek som delar rum med annan verksamhet är biblioteket för det mesta alltid tillgängligt. De skolor som saknar särskilda öppettider, d.v.s. där eleverna får använda biblioteket endast under lärares övervakning, vid särskilt behov eller med annan begränsning, utgör 17 procent av alla skolor.

Exempel:

- *"Öppet alltid men med en lärare med eleverna",*
- *"Reserverat 1 tim/vecka för varje undervisningsgrupp. Därutöver enligt tillgång och behov med klassläraren/skolgångsbiträde."*
Skolor med åk 1 - 6, Nyland
- *"Alla klasser har lånetid 1 ggr/vecka. Biblioteket är alltid tillgängligt för hämtning av läs- och faktaböcker för skolbruk"*
- *"Skolans timresurs räcker inte till utan varje lärare sköter om respektive klasser under raster"* Skolor med åk 1 - 6, Österbotten
- *"Lärare går med sina elever vid behov, eller bokar biblioteket för en viss timme. Inga allmänna öppethållningstider!"* Åk 1 - 6, Åboland
- *"Vid behov, klassläraren handleder och övervakar. Beroende av prioritering i timplanerna ibland bibliotekstimme inskriven för timlärare."* Språköskola

Av dem som uppger särskilda timmar då skolbiblioteket är öppet är öppettider på en, två eller upp till sex timmar allmänna. Det är också många som skriver att biblioteket är öppet vissa raster under veckan.

Största delen av de skolor som inte har svarat på frågan om öppethållning har ett bibliotek eller en boksamling som är utspridd i skolan. Den som har utspridda boksamlingar kan tolka frågan så att biblioteket/boksamlingen alltid är tillgänglig eller, som de flesta har gjort, att biblioteket inte egentligen existerar och därför inte heller har någon öppettid.

Av dem som förts till gruppen "ej svar" finns det dessutom en del som skrivit att de har möjlighet att utnyttja ett allmänt bibliotek i närheten eller att de använder sig av bokbuss.

- *"skolan använder sig av kommunens biblioteksbus 1 gång / vecka (ca ½ timme)"*
Åk 1 - 6, Nyland

Ett annat exempel är en skola med åk 1 - 6 i Nyland, som har ett filialbibliotek på 200 meters avstånd från skolan. Detta bibliotek har regelbundet öppet enkom för skolans elever:

- *"2 h på måndagar / enbart för skolans elever/personal 3 h på tisdag kväll för kommuninvånarna"*

De skolor som har ett allmänt bibliotek i skolhuset är i en annan situation. De kan kanske inte helt bestämma över biblioteksanvändningen, men det finns å andra sidan bibliotekspersonal att anlita och också på andra sätt finns större resurser tillgängliga. De allmänna biblioteken har bestämda öppettider, som ofta är rätt rejäla. Det finns också skolor som har tillgång till det allmänna biblioteket när som helst under skoltid, också då bibliotekspersonalen inte är på plats:

- *"Filialbibl. - 1,5 h/vecka på dagtid. Men vi har möjlighet att utnyttja det på övriga tider! JÄTTEBRA!"* Åk 1 - 6, Åland
- *"Vi får använda biblioteket när vi vill, samt att bibliotekarien är på plats från kl. 12 på fredagar!"* Åk 1 - 6, Österbotten

Nästan hälften av skolorna med det allmänna biblioteket i huset har möjlighet att fritt utnyttja det under skoltid. Den andra hälften är hänvisad till bibliotekets öppettider som under skoltid varierar från en timme till hela förmiddagar.

4.3. Skolbibliotekets storlek

Ett av alternativen i fråga nr 1 var:

Ett eget biblioteksutrymme av storleken

Det finns vissa rekommendationer för hur stort ett skolbibliotek borde vara. Enligt rapporten *Opetuksen laatu* (s. 117) anses ett skolbibliotek vara tillräckligt stort om det uppfyller följande kriterier:

- minst 40 m² om skolan har 4 klasslärare
- 50 m² eller större om skolan har 5 klasslärare o.s.v. till högst 110 m²

Av de svenska skolor som har svarat är det endast 35 procent (82 skolor) som överhuvudtaget har ett eget rum för biblioteket. Andelen skolor med egna bibliotek fördelar sig på följande sätt:

åk 7 – 9 samt åk 1 – 9	61%
åk 1 - 6	29%

Av alla som har eget bibliotek uppger största delen hur stort deras bibliotek är. Medeltalen ser ut på följande sätt:

Alla med eget bibliotek	39 m ²
Alla skolor med åk 7 - 9 med eget bibliotek	53 m ²
Alla skolor med åk 1 - 6 med eget bibliotek	33 m ²

Utgående från måttet 10 m² biblioteksrum per lärare upp till högst 110 m² finns det endast åtta skolor som har ett tillräckligt stort biblioteksrum. Av dessa åtta är sex skolor små (< 50 elever) och belägna i relativt små kommuner.

Följande skolor hör till de åtta:

Skola	Skolbibliotek
Täcktom skola, 2 lärare, Hangö	20 m ²
Barösunds skola, 2 lärare, Ingå	20 m ²
Pernå kyrkoby skola, 3 lärare	60 m ²
Kirjala skola, 4 lärare, Pargas	45 m ²
Harrström skola, 2 lärare, Korsnäs	30 m ²
Rangby lågstadieskola, 2 lärare, Närpes	50 m ²

Dessutom överstiger bibliotekslokaliteterna i två skolor i Mariehamn, nämligen Strandnäs skola och Ytternäs skola, måttet 110 m². Strandnäs skola omfattar åk 1 – 9 och har 273 elever och 45 lärare. Skolans bibliotek är 250 m² stort. Ytternäs skola omfattar åk 1 - 6 och har 260 elever och 18 lärare. Skolans bibliotek är 154 m² stort.

Många skolor har, förutom klasslärarna, uppgett timlärare och andra vuxna som finns i skolan. Det blir därför oklart hur många lärare som kan räknas med i skolans lärarkollegium, och därmed kan man inte direkt dra slutsatsen att alla andra skolor än de nämnda skulle ha för små bibliotek. Det finns många skolor med stora enskilda bibliotek, såsom:

Granhultsskolan i Grankulla, en skola som omfattar åk 1 - 6 och har 433 elever och 28 lärare. Skolbiblioteket är 100 m² stort. Lika stort är biblioteket i Vasa övningsskola (åk 1 – 6) med 300 elever och 28 lärare. Degerö lågstadieskola i Helsingfors med 135 elever och 14 lärare har ett 90 m² stort skolbibliotek. Cirka 80 m² har Lyceiparkens skola i Borgå, Helsinge skola i Vanda, Kungsvägens skola i Sibbo och Övernäs Högstadieskola i Mariehamn alla skolor med åk 7 - 9, samt Övernäs skola (åk 1 - 6), också i Mariehamn.

Vid en jämförelse mellan de olika länen i Finland är det endast på Åland som kraven på tillräckliga bibliotekslokaler uppfylls helt och hållet, enligt rapporten *Opetuksen laatu* (s. 118). Samma resultat ger svaren på Bittisenkäten för Mariehamns del. Andra kommuner på Åland har ofta sitt kommunbibliotek i skolan.

Anmärkningsvärt är att det är så få skolor som uppfyller kriterierna för ett egentligt och tillräckligt stort skolbibliotek.

4.4. Skolbibliotekets placering i skolbyggnaden

I enkäten ställdes fråga nummer tre:

3. Om skolbiblioteket har ett eget utrymme, var är det placerat i skolbyggnaden? (ange även på en skala från 1 – 5)

Biblioteket är svårtillgängligt centralt placerat
 1 2 3 4 5

Skolorna med egna skolbibliotek och skolorna där biblioteket delar rum med annan verksamhet bedömde sitt biblioteks läge på följande sätt:

Tabell 11. Skolbibliotekets tillgänglighet i skolor med eget eller delat skolbiblioteksrum

tillgänglighetsgrad	eget rum	delat rum
1 svårtillgänglig	2	2
2	4	2
3	12	13
4	25	8
5 centralt placerad	39	19
ej svar	-	28
alla	82	72

Största delen av skolorna med någon form av skolbibliotek ansåg att deras bibliotek är centralt eller relativt centralt (skala: 4 - 5) placerat i skolan. Endast sammanlagt 10 skolor (4 skolor med åk 1 - 6 och 2 skolor med åk 7 - 9) anser att deras biblioteksrum är svårtillgängligt.

De skolor som ansåg att deras bibliotek är dåligt placerade gav kommentarer som:

- *"På sämsta möjliga plats"*
- *"På andra våningen i gamla lärarbostaden"*
- *"bakom auditoriet i ett slags förrådsrum"*

Risö skola i Larsmo som uppger att biblioteket är svårtillgängligt, konstaterar:

"Biblioteket verkar i år i tillfälliga utrymmen. Det kommer nästa läsår att få helt nya utrymmen."

Bibliotek försedda med kommentarerna *"I ändan av en korridor i övre våningen"* och *"Skolan består av 2 byggnader och bibl. finns i samma hus som en av skolans klasser."* har uppfattats vara värda en trea på skalan.

De skolor som bedömer att deras bibliotek är centralt placerat har sällan särskilda kommentarer till detta. Några exempel finns:

- *"Vårt bibliotek är 'skolans hjärta'"* Kottby åk 1 - 6, Helsingfors
- *"Det är placerat 'mitt i skolan'"* Mårtensdals skola, Vanda
- *"Nära skolans lärarrum + administration 'väldigt' centralt i skolbyggnaden"* Vasa övningskola.
- En skola värd att nämnas är Helsinge skola i Vanda (80 m²): - *"Sanering av skolfastigheten pågår 2002. Biblioteket får en central plats (från o. med 2003-)"*.

5. Skolbibliotekets media

5.1 Boksamlingens storlek

En viktig fråga när det gäller skolans bibliotek/boksamling är boksamlingens storlek, i fråga nummer fyra efterfrågas antal exemplar.

4. Bibliotekets boksamling 31.12. 2001 (ej läroböcker) ex.

Svaren på denna fråga kan grovt indelas i tre grupper

- ett ungefärligt antal exemplar. Ofta angivet i formen "ca 1 000 ex."
- högsta numret i en förvärvskatalog. Siffran är ofta mycket exakt "1 371 ex." (observeras bör att i den siffran kan sedan länge avskrivna eller försvunna exemplar ingå).
- boksamlingens storlek är okänd (i denna grupp finns de skolor som har ett allmänt bibliotek i huset).

De siffror vi har fått är således inte exakta, utan endast riktgivande.

Resultaten för hela Finland (Opetuksen laatu, s. 119) visar att cirka tjugo procent av skolorna har högst 250 böcker i sin boksamling, ett mycket anspråkslöst tal. Motsatsen, skolor med tillgång till ett välutrustat bibliotek (4 000 – 8 000 böcker) stannar vid sju procent. Skolor med allmänna bibliotek är medräknade. Med Bittisenkätens svar gjordes samma jämförelse. Den minsta boksamlingen som omnämns bestod av 150 böcker.

Ytterligare fem skolor kunde räknas in i gruppen med 250 böcker eller mindre:

6 skolor < 250 böcker 2% av svaren

De välutrustade biblioteken förekom i flera skolor på svenskt håll:

36 skolor > 4 000 böcker 15% av svaren

Även här är de allmänna biblioteken medräknade.

Uträkningen av böcker per elev i Bittisundersökningen ger medeltalet 34 böcker/elev. Ifall skolor med allmänt bibliotek räknas bort är medeltalet ändå rätt högt, 29 böcker/elev.

Vid en jämförelse med rapporten *Opetuksen laatu* (s. 119) ser man att medeltalet för de svenska skolorna är desamma i båda rapporterna. Motsvarande siffra för finskspråkiga skolor är 15 böcker/elev.

Skolorna har indelats i fyra grupper på basis av böcker per elev:

Liten samling	= < 14 böcker/elev
Medelstor samling	= 15 - 33 böcker/elev
Stor samling	= > 33 böcker/elev
Vet ej	= har inte uppgett samlingens storlek

Fördelningen mellan olika stadiers skolor ser ut på följande sätt:

Tabell 12. Boksamlingens storlek (böcker/ elev) i olika stadiers skolor

samling	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
liten	11	37	-	48
medelstor	12	70	6	88
stor	1	59	3	63
vet ej	3	33	1	37
summa	27	199	10	236

I dessa siffror ingår också de skolor som räknar ett allmänt bibliotek som skolbibliotek.

49 skolor har boksamlingar som räknat per elev är mindre än medeltalet för finskspråkiga skolor dvs. 15 böcker/elev. Av skolorna med åk 7 - 9 är denna andel hela 42% och bland skolorna med åk 1 - 6 19%.

60 skolor med åk 1 - 6 eller 30% har stora boksamlingar (> 34 böcker/elev). Endast en skola med åk 7 - 9 och två med åk 1 - 9 har ett skolbibliotek vars samling per elev är över medeltalet. En av dessa skolor är Dragsfjärds högstadieskola, en liten skola med 54 elever och en boksamling på 3 200 exemplar. Böckerna, i huvudsak facklitteratur och böcker på främmande språk, är utspridda i ämnesrum och lärarrum.

Skolor (åk 1 – 9) med stora boksamlingar är Björneborgs svenska samskola, (300 elever och 10 000 böcker), och Sottunga skola, som är en mycket liten skola med 15 elever, men med en förhållandevis stor boksamling (500 böcker).

Tabell 13. Boksamlingen storlek (böcker/ elev) i de olika regionerna

samling	Nyland	Åboland	Österbotten	Åland	språkö	summa
liten	21	4	22	-	1	48
medelstor	40	4	36	5	3	88
stor	21	8	25	5	4	63
vet ej	10	2	22	3	-	37
	92	18	105	13	8	236

Anmärkningsvärt är att ingen skola på Åland har en samling som understiger medeltalet böcker/elev. Också språköskolorna har rätt stora samlingar i sina skolbibliotek.

Tabell 14. Förhållandet mellan antalet elever i skolan och antalet böcker i skolbibliotekets boksamling

elevstorlek/ böcker/ elev	< 50 elever	50 - 100 elever	100 - 300 elever	> 300 elever	summa
liten	2	13	22	11	48
medelstor	22	28	30	8	88
stor	44	12	6	1	63
vet ej	14	10	11	2	37
summa	82	63	69	22	236

Skolans storlek mätt i antal elever visar klart att små skolor oftare har stora samlingar om man räknar med böcker/elev. Över hälften av alla små skolor med mindre än 50 elever har boksamlingar som är över medeltalet (15 böcker/elev) i svenska skolor. Större skolor har å andra sidan självfallet större samlingar räknat i absoluta tal.

Slutsatsen är att skolorna ofta har boksamlingar som räknat i antal exemplar ser relativt bra eller tillfredsställande ut. Antalet exemplar avslöjar däremot inte boksamlingens kvalitet. Såsom tidigare påpekats kan ett löpande nummer i förvärvskatalogen innehålla både utslitna och försvunna böcker.

5.2 Andelen facklitteratur

I fråga nummer fem ombads skolorna ge ett procenttal för andelen facklitteratur eller uppslagsböcker i skolans boksamling. Tjugo skolor (8%) har samlingar där andelen facklitteratur utgör tio procent eller mindre i sina skolbibliotek. För hela landet ligger procenten på 7%. 35 skolor, (15%) har en boksamling där femtio procent eller mera utgörs av facklitteratur. Motsvarande procent för hela landet är 30% (Opetuksen laatu, s. 119). I de allra flesta skolor utgör andelen facklitteratur mindre än hälften av skolbibliotekets samling.

Tabell 15. Andel facklitteratur i skolbibliotekets samling

facklitteraturens andel / skoltyp	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor	%
mycket liten < 10% fack	-	16	1	17	7 %
liten 10 - 49%	15	123	5	143	61 %
stor > 50% fack	9	24	2	35	15 %
ej svar	3	36	2	41	17 %
summa	27	199	10	236	100%

Den grova indelningen av skolornas boksamlingar i fack- och skönlitteratur får som resultat att de finlandssvenska skolornas boksamlingar till övervägande del består av skönlitteratur. Bibliotekens samlingar i skolorna med åk 7 - 9 är dock något mera fackbetonade.

5.3 Andra medier i skolbiblioteket

Ett bibliotek kan naturligtvis innehålla andra medier än böcker. I fråga nummer sex togs detta upp:

6. Finns det andra medier i biblioteket?

De medier som föreslogs var:

- prenumererade tidningar och tidskrifter
- cd-rom
- videor

Dessutom gavs möjligheten att ge exempel på fler medier utöver ovanstående. Frågan gällde uttryckligen medier i skolbiblioteket, men svaren kan också ange att medierna är anskaffade för skolans bruk och inte placerade speciellt i biblioteket.

I följande tabell anges hur stor andel av skolorna som har uppgett att de har något exemplar av medierna i skolan.

Tabell 16. Antal skolor som uppgett att de har olika media i sitt skolbibliotek

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
har tidskrifter	17	92	8	117
har cd-rom	3	51	3	57
har videor	2	42	3	47
alla skolor	27	199	10	236

Tidskrifter finns i hälften av alla skolor, men är vanligare i skolor med åk 7 – 9 än i skolorna med åk 1 - 6. Det största antalet tidskrifter som nämns är tjugo. Skolor med åk 1 - 6 prenumererar i allmänhet på en till fem tidskrifter. Flera tidskriftsprenumerationer finns endast i sådana skolor som har det allmänna biblioteket i huset och i de Mariehamnskolor som har ett bibliotek med egen bibliotekarie.

Tidskrifter som oftast nämns är Eos och Kamratposten. Andra slags tidskrifter som förekommer är serietidningar, pysseltidningar och LL-bladet. I samband med projektet "Tidningen till klassen" får många skolor en dagstidning till skolan, vilket en del har antytt i svaren på denna fråga.

Cd-rom finns i en fjärdedel av alla skolor och är vanligare i skolorna med åk 1 - 6. I skolorna med åk 7 - 9 kan det finnas några enstaka cd-romskivor, medan skolor med åk 1 - 6 kan ha upp till femtio cd-romskivor.

Videor finns i en femtedel av alla skolbibliotek, huvudsakligen i skolorna med åk 1 - 6. Antalet kan variera mellan ett och hundra.

Andra medier som får enstaka omnämmanden är TV, musik- och sagoinspelningar, diabilder, spelkort och "elevernas egen tidning". En del skolor nämner också datorer. Datorer i skolbiblioteket behandlas i kapitel 5.9.

5.4 Använda medel för skolbiblioteket år 2001

I fråga nummer sju ställdes följande fråga:

7. Hur mycket pengar för inköp till skolbibliotekets mediebestånd?

- **är använt år 2001?**
- **budgeterat för år 2002?**

Denna fråga visade sig vara svårbesvarad. I synnerhet summan för budgeterade medel för år 2002 var svår att ange. En delorsak var eventuellt att skolorna inte hunnit få besked om budgeten i februari-mars då enkäten skulle besvaras. Ett annat problem är att skolorna ofta får en klumpsumma för all slags litteraturanskaffning. Flera skolor skriver kommentarer som tyder på detta:

- *"I summan ingår all litteratur utom läromedel och undervisningsmaterial" -*
- *"i alla ämnen, litt. anslag"*
Skolor med åk 7 - 9, Österbotten
- *"Totalt för all litteratur (ej skolböcker)"*
- *"Finns inte i kommunala skolbudgeten anslag för biblioteksböcker"*
Skolor med åk 1 - 6, Österbotten.
- *"Finns inget specifikt budgeterat i litteraturen ingår ju också läromedel."*
Åk 1 - 6, Nyland

Den angivna summan är därmed svårtolkad. Hur mycket av anslaget används de facto för inköp till skolbiblioteket?

Av alla svar var det 161 skolor (67%) som överhuvudtaget besvarade frågan om använda medel år 2001. Till gruppen som svarat räknas inte de skolor som har ett allmänt bibliotek i skolhuset. Medieanslaget för dem skiljer sig markant från "vanliga" skolbibliotek, av förekommen anledning. Dessutom har skolor som uttryckligen skrivit att läroböcker ingår i summan de angivit, uteslutits.

Bland de 161 skolor som angivit ett belopp för använda pengar år 2001, varierar summan mellan 0 och 35 000 mark. Ett lysande exempel är Sursik högstadium i Pedersöre som verkligen satsar på sitt skolbibliotek med en budget på 35 000 mk. Skolbiblioteket har en samling på 10 566 böcker och utlåningen är 19 lån/elev. Sådär lyder skolans kommentarer:

- *"Vi har kontinuerligt under årens lopp köpt in böcker",*
- *"Lärarna ger önskemål om vilka böcker de har användning av och vill att inskaffas. Dessutom köper skolbibliotekarien via inköp i olika bokhandlar in största delen av skönlitteraturen självständigt (dvs ej på förslag av andra lärare)"*

Övernäs skola och Övernäs högstadieskola i Mariehamn har den största enskilda summan 60 650 mk, men den delas mellan de två stadierna.

Vesa Niinikangas har i en intervju med rektor Päivi Teppo vid Jyväskylän normaalikoulu diskuterat skolbibliotekets budget. Niinikangas ställer frågan om hur mycket pengar som borde reserveras för skolbiblioteket för att det skall kunna räknas som skolans informationscentrum. Rektor Teppo svarar att för år 1999 användes 63 500 mk, 72,50 mk/elev. I denna summa ingick inte de betydande anslagen för cd-romskivor, som tas från dataanslaget (ca 10 000 mk, år 1999). Men målet var att skolan, som är en skola med åk 1 - 9 , inom en snar framtid skulle uppnå anslaget 100 mk/elev! (Kirjasto koulussa, s. 253)

Trots tolkningssvårigheterna har vi valt att räkna ut ett medeltal av de belopp som angetts för år 2001 (med ovannämnda reserveringar). Medeltalet blir då 54 mk/elev. Skolorna har indelats i följande grupper på basis av använda pengar/elev till skolbibliotekets mediebestånd under år 2001:

- < 55 mk/elev (mindre än medeltalet)
- > 55 mk/elev (större än medeltalet)
- Allm. bibl. = det allmänna biblioteket finns i skolhuset
- Ej svar

Tabell 17. Medieanslaget (mk/ elev) i olika slags skolor

anslag	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
< 55 mk/ elev	16	86	2	104
> 55 mk/ elev	7	46	3	56
allm. bibl.	1	19	3	23
ej svar	3	48	2	53
summa	27	199	10	236

Endast en dryg tredjedel av alla skolor (56 skolor) som uppgett ett belopp för inköp till skolbiblioteket överskrider medeltalet 55 mk/elev. 105 skolor uppger att de använt mindre än 55 mk/elev under år 2001.

Fördelningen regionalt bland dem som givit ett svar på frågan, ser ut på följande sätt:

Tabell 18. Medieanslag (mk/ elev) i de skolor som uppgett en summa, enligt region

anslag	Nyland	Åboland	Åland	Österbotten	språkö	summa
< 55 mk/ elev	44	10		49	2	105
> 55 mk/ elev	26	2	5	19	4	56
summa	70	12	5	68	6	161

Två tredjedelar av skolorna i Nyland inhandlade material till skolbiblioteket för mindre än 55 mk/elev, i Österbotten är andelen skolor med litet medieanslag ännu större. Däremot understeg inte medieanslaget summan 55 mk/elev i en enda skola på Åland.

Bland de skolor som använt mindre än 55 mk/elev finns det några som noterar att de fått stipendium:

- *"(2001) stipendium fr. sv. folkskolans vänner"* (= 5000 mk = 13 mk/elev)
Åk 7 - 9, Österbotten
- *"5000 mk (gåva av föreningen Hem och skola) Finns inget fast budgetbelopp och inga löften om pengar från rektorns sida sedan flera år tillbaka"* (= 14 mk/elev)
Åk 1 - 6, Nyland

Även några av de skolor som har mera pengar än medeltalet konstaterar att de får understöd/gåvor:

- *"vi ansöker om understöd"* – (59 mk/elev) Språkskola
- *"använt år 01: 2000 av skolans medel samt 10000 av donationsmedel (bl.a. uppslagsverk)"* - (69 mk / elev) Åk 1 - 6, Nyland

5.5 Budgeterade medel för år 2002

Ännu färre skolor kunde svara på frågan om budgeten för år 2002. De flesta summor som uppgavs motsvarar i stort sett de medel som använts för år 2001.

Tabell 19. Antal skolor som kunde svara på frågan om budget för skolbiblioteket för år 2002

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
svarade på budgetfrågan	16	94	4	114
ej svar	10	86	3	99
allmänt bibliotek i huset	1	19	3	23
	27	199	10	236

Knappt hälften av skolorna kunde ange en summa som budgeterats för skolans inköp till skolbiblioteket. I kommentarerna nämns att budgeten ännu inte varit klar vid den tidpunkt då enkäten ifylldes, i synnerhet gällde det skolor med åk 7 - 9. Många skolor med åk 1 - 6 skriver att ingen särskild budget för biblioteksböcker finns. De ingår ofta i anslagen för läromedel.

I många skolor köps böcker till skolbiblioteket ifall det råkar finnas pengar "över" eller om skolan får extra pengar i form av gåvor.

Så här skriver några skolor med åk 1 - 6 i Nyland:

- *"(böcker) köps om pengar finns. Vi servas väldigt bra av bokbussen"*
- *"Har inte funnits anslag på många år för annat än läroböcker, tyvärr! (och inte ens tillräckligt för läromedel)"*
- *"I budgeten har vi en bokpeng på 550 mk/ elev som skall räcka till både läroböcker och biblioteks anskaffningar. Om det blir pengar kvar efter läroboksinköp köper vi fack- och skönlitteratur. Variationerna är stora från år till år beroende på hur mycket läroböcker måste förnyas."*

Några andra kommentarer:

- *"Biblioteksböcker skaffas i den mån man kan flytta över/disponera om resurser från andra konton, eller för stipendiepengar o.dyl. För AV-media finns en budgeterad summa." Åk 1 - 6, Österbotten*
- *"Bokhandel, bokklubb, donationer av mindre o. större omfång (oregelbundet). Våra böcker anskaffas för "höstmarknadspengar" och sporadiska stipendieslantor. Ett normalt år blir det c. €500" Språköskola*
- *"Inköp via bokhandlar, när vi lyckas få litet pengar. (Jakobstads bokhandel, men ifall undertecknad är i H:fors/Vasa/Åbo kan inköp göras även i dessa städer, ifall vi har pengar)." Åk 1 - 6, Österbotten*

5.6 Anskaffningsmetoder

Fråga nummer åtta lydde:

8. Hur anskaffas materialet till skolbiblioteket i huvudsak.

Inom parentes gavs exempel på möjliga vägar: t.ex. genom inköp i bokhandel, genom donationer.

Inga svarsalternativ gavs, skolorna fick formulera svaren fritt. De vanliga kanalerna är naturligtvis oftast omnämnda, flera alternativ kan passa in på samma skola. Svaren indelades på följande sätt:

- bokhandel (kommentaren: "via inköp" räknas till denna grupp)
- kringresande försäljare
- bokklubbar
- förlag eller olika kataloger
- donationer

Enstaka andra kanaler utom ovannämnda räknas till gruppen "Annat". Dessutom kan noteras att 20 skolor eller nio procent nämnde realisationer som ett viktigt sätt att skaffa böcker. Några skolor lämnade frågan obesvarad.

En skola med åk 1 - 6 i Åboland konstaterar att man inte alls köper in biblioteksböcker:

"Anskaffas inte (sparbudget). Eftersom stadsbiblioteket ligger så nära har vi prioriterat annat."

De 23 skolor som har allmänt bibliotek i skolhuset räknas inte med i detta sammanhang.

Tabell 20. Andelen skolor som begagnar sig av olika anskaffningsmetoder för inköp av böcker till skolbiblioteket

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
bokhandel	96%	73%	100%	77%
kringresande	4%	14%	0%	12%
bokklubb	19%	20%	14%	20%
förlag/ katalog	15%	14%	14%	15%
donationer	42%	41%	57%	42%
annat	12%	6%	29%	7%
N	26	180	7	213

Inköp i bokhandel

Nästan tre fjärdedelar av alla skolor skaffar sina böcker till skolbiblioteket via inköp i bokhandel, en traditionell och självklar inköpskanal. Förutom det självklara i att anlita en bokhandel kan en förklaring till den stora procenten som anger detta alternativ också bero på frågeställningen. Exemplet med bokhandel och donationer upprepas i många svar (slentrianmässigt?), utan närmare förklaringar.

Till kategorin bokhandlar räknas också de svar som anger "via inköp" utan att specificera kanalen.

Kringresande försäljare

Elva procent av skolorna anlitar kringresande försäljare som söker upp skolorna med erbjudanden om enstaka böcker eller praktverk. Läromedelsförlag som besöker eller ordnar försäljningsutställningar för skolan kan också räknas till gruppen kringresande försäljare. Hit räknas också andra företag, exempelvis Tibo-trading. Tibo (= Tidningsbokhandeln, Pargas) reser runt och erbjuder biblioteksmaterial i en bokbuss.

- *"Av kringresande försäljare har vi också skaffat t.ex. fakta-böcker"*
Åk 1 - 6, Österbotten
- *"T.ex. år 2001 har böcker skaffats från kringresande bokhandel (Tibo-trading) vi har fått böcker från Lisi Wahls stiftelse donation och vi har också köpt av försäljare som kommit till skolan (t.ex. Pedinform)"* Åk 1 - 6, Nyland

Bokklubbar

Aderton procent av skolorna hör till någon bokklubb och skaffar böcker via dem. De bokklubbar som nämns vid namn är de rikssvenska bokklubbarna *Barnens bokklubb* och *Läseklubben*.

Förlag/ kataloger

Tretton procent av skolorna nämner att de beställer sina biblioteksböcker direkt via förlag eller olika kataloger som kommer till skolan. Några påpekar att det också finns skönlitteratur i läromedelskatalogerna. I några fall nämns att anskaffningarna till biblioteket görs i samband med den allmänna anskaffningen av litteratur till skolan.

Donationer och gåvor

Donationer och gåvor nämns i svaren för nästan fyrtio procent av alla skolor. Denna anskaffningsmetod är av varierande betydelse för olika skolor. Det finns skolor som nästan uteslutande skaffar sina böcker på detta sätt.

Några skolor med åk 1 - 6 i Nyland:

- *"donationer i huvudsak"*
- *"donationer och inköp (80% - 20%)"*
- *"böcker skaffas genom donationer, Lisi Wahls stiftelse (Hem o. skola), lite facklitteratur för lärare. Enstaka böcker som belyser olika teman i anslutning till lärostoffet"*
- *"Genom inköp från bokhandlar och förlag med stipendiepengar samt genom donationer av nuvarande och tidigare elever"*
- *"Genom inköp i bokhandeln och donationer. Under senaste år mest donationer. I år (febr.) har vi gått ut till hemmen med en begäran om bokdonationer. Hittills har vi fått ta emot ca 50 ex." Åk 1 – 6, Österbotten*
- *"delvis genom direkta bokdonationer (Riksföreningen Sverige - kontakt) eller med pengar av fonder och då köper vi från en bokhandel eller direkt från förlaget." Språköskola*

För andra skolor utgör donationerna en mindre viktig del av anskaffningarna:

- *"Genom inköp i bokhandel 30%, genom representanter som besöker skolan 50%, via kommuner 15%, donationer 5%." Åk 1 – 6, Österbotten*

Hem- och skola föreningar, Svenska folkskolans vänner, Svenska kulturfonden (stipendier), Lisi Wahls stiftelse, skolelevernas hem och andra privatpersoner, nämns i svaren som donatorer. Jörn Donners lyrikdonation till de finlandssvenska skolorna omnämns av två skolor. Skolorna anger inte alltid vem som donerar, endast att donationer förekommer.

Ett slag av donationer är att få avskrivna böcker från det allmänna biblioteket:

- *"* tanken är att även anta donationer * tillsvidare sker materialanskaffningen genom inköp i bokhandel * En idé om samarbete med stadsbiblioteket har också utarbetats i skolan. Då kunde vi erhålla "avskrivna" böcker från biblioteket. Förhandlingarna skall inledas." Åk 1 – 6, Nyland*
- *"Merparten genom inköp i bokhandel/varuhus. En del av vår faktalitteratur donerats av privatpersoner eller organisationer. Vid huvudbibliotekets flytt till nya utrymmen (tidigare inhyst i samma byggnad) har erhållits en del faktalitteratur." Åk 1 – 6, Österbotten*

Annat

Fyra skolor beställer böcker till biblioteket via Internet. Vilka webbplatserna är nämns inte. Skolorna i Mariehamn beställer sina biblioteksböcker via Bibliotekstjänst i Sverige. Några skolor nämner lopptorg och antikvariat.

Realisation

Intressant att notera är att bokrealisationen eller bokrean uttryckligen nämns som ett anskaffningsalternativ i nio procent av svaren. Skolor med bokrean som huvudsaklig inköpskanal köper således inte in nytgivnen litteratur utan nöjer sig med ett äldre urval.

- *"Genom inköp i bokhandel i Vasa. Klassläraren i åk 6 tar åk 6 till Vasa och eleverna väljer i samråd med läraren ut vilka böcker som köps in. Vanligen sker det i samband med bokrean i början av vårterminen." Åk 1 – 6, Österbotten*
- *"Bokrean bevakas noggrant årligen. De flesta böckerna är köpta på rea." Åk 1 – 6, Åboland*
- *"Ansvarig beställer eller gör direkta uppköp. Rean är viktig!" Åk 7 – 9, Åboland*

5.7 Boksamlingens aktualitet

Belysande för skolbibliotekets och samlingens aktualitet är uppgiften om när böckerna köpts in, exempelvis under vilka år. Utgivningsåren för böckerna i skolbiblioteket talar också sitt tydliga språk. I fråga nummer nio ombads skolorna göra en uppskattning av bokbeståndets ålder, uttryckligen med tanke på hur gamla största delen av skolbibliotekets böcker är. Tillgången till en förvärvskatalog eller accessionskatalog gör det lättare att besvara frågan, utan detta arbetsredskap kan det bli fråga om en mycket grov uppskattning. Skolorna ombads kryssa för ett av alternativen.

9. Största delen av böckerna i skolbiblioteket är anskaffade:

- € för mindre än fem år sedan
- € för 5 - 9 år sedan
- € för 10 - 19 år sedan
- € för över tjugo år sedan

I den landsomfattande rapporten *Opetuksen laatu* (s. 120) ställdes samma fråga men svarsalternativen var något fler: (< 5 år, 5 - 9 år, 10 - 14 år, 15 - 19 år, samt > 20 år).

Svaren på Bittisenkäten fördelade sig på följande sätt:

Tabell 21. Bokbeståndets ålder i olika skolors skolbibliotek

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
< 5 år	19%	12%	10%	12%
5 - 9 år	30%	25%	40%	26%
10 - 19 år	44%	38%	40 %	39%
> 20 år	4%	15%	10%	14%
ej svar	4%	11%	0%	9%
	100%	100%	100%	100%
N	27	199	10	236

I denna tabell medräknas skolor med allmänna bibliotek i huset, för att göra resultatet jämförbart med rapporten *Opetuksen laatu*. Osäkerhet om bokbeståndets faktiska ålder har gjort att många skolor kryssat för flera av alternativen, då har tolkningen varit det "nyaste" alternativet. Om en skola alltså både har kryssat för att de har böcker som är 10 - 19 år gamla och 5 - 9 år gamla räknas de i kategorin "5 - 9 år".

Man kan konstatera att böckerna i skolbiblioteken ofta är gamla. Fjorton procent av alla skolor har huvudsakligen böcker som är äldre än tjugo år. Gamla böcker finns i synnerhet i åk 1 - 6. I rapporten *Opetuksen laatu* är andelen skolor med böcker äldre än tjugo år tio procent. 39 procent av skolorna har huvudsakligen böcker som är mellan 10 och 19 år gamla. Denna andel är mindre än i den landsomfattande rapporten. De skolor som har nyare böcker än fem år utgör tolv procent av alla skolor, mot fem procent i den landsomfattande undersökningen som endast omfattade åk 1 - 6 (*Opetuksen laatu*). I åk 7 - 9 finns det oftare nya böcker än i åk 1 - 6.

Undersökningen *Opetuksen laatu* jämförde bokbeståndets ålder i skolor av olika storlek. Där konstaterades det att de små skolorna har de äldsta boksamlingarna. Samma förhållande gäller i de finlandssvenska skolorna.

Tabell 22. Bokbeståndets ålder i skolor av olika storlek

	< 50 elever	50 - 100	100 - 299	> 300 elever	alla skolor
< 5 år	2%	14%	20%	18%	12%
5 - 9 år	30%	19%	29%	23%	26%
10 - 19 år	38%	37%	36%	55%	39%
> 20 år	15%	24%	6%	5%	14%
ej svar	15%	6%	9%	0%	9%
N	82	63	69	22	236

Över hälften (53%) av skolorna med färre än femtio elever har bokbestånd som huvudsakligen är äldre än tio år. Det är bara två procent av de minsta skolorna som har bokbestånd som är nyare än fem år. Andelen stora skolor med över 300 elever som har relativt nya böcker är aderton procent.

Några skolkommentarer:

- *"Vi har många gamla böcker" Åk 1 – 6, Österbotten*
- *"De gamla böckerna är arv från gamla folkskolor" Språköscola*
- *"Böckerna är kontinuerligt anskaffade under ca 30 år" Åk 1 – 6, Åboland*
- *"ca 440 st för < 5 år sedan, 480 5-9 år sedan, 420 10-19 år sedan, 1300 > 20 år sedan av vilka ca 600 st torde var "på vinden" ??" Åk 1 – 6, Nyland*
- *"Vi har kontinuerligt under årens lopp köpt in böcker" Åk 7 – 9, Österbotten*

5.8. Klassuppsättningar

Efterfrågan på klassuppsättningar av böcker har ökat på nytt. En klassuppsättning innebär att en bok finns i tillräckligt många exemplar för en klass, en bok för varje elev. Vanligtvis avses med en klassuppsättning 15 - 25 exemplar av samma boktitel. På åttiotalet fanns det ännu klassuppsättningar kvar i skolorna. Under nittiotalets spartider krympte anslagen både för skolorna och de allmänna biblioteken. Valet blev att hellre köpa flera olika böcker för pengarna än att satsa på fler exemplar av samma titel. Inköp av klassuppsättningar hör numera till ovanligheterna.

Nu har skolorna börjat fråga efter dem igen. Några exempel ur enkätens fråga om visioner (nr 26), belyser efterfrågan.

Skolor med åk 1 - 6 i Österbotten:

- *"STORT behov av att uppdatera skolans handbibliotek med skönlitteratur i alla årsklasser och i klassuppsättningar!!!"*
- *"Budgetmedel för att köpa in klassuppsättningar av lämpliga böcker för lågstadiet."*
- *"Önskar att bokbussen fortsätter, att den kan serva oss med klassuppsättningar, att den kommer varje vecka"*

Skolor med åk 1 - 6 i Nyland:

- *"Viktigt att kommunens filialbibliotek hålls kvar, får pengar för bokköp! Härligt vore med klassuppsättningar av några böcker (skönlitteratur.) så man kunde läsa samtidigt i klassen"*

- *"Vision: Fullständigt handbibliotek i klasserna dvs fackböcker + hela klassuppsättningar med samma barn- el/och ungdomsbok så att alla samtidigt kan läsa samma bok! - vilken dröm för modersmålsundervisningen, men våra klasser är stora (< 18 elever/åk) Önskemål: en klassuppsättning borde finnas som skolorna kan låna"*

Fråga nummer tio lydde:

10. Hur många klassuppsättningar (ca 20 ex. av samma boktitel) finns det i skolbiblioteket? ca st

Endast 75 skolor, det vill säga 32 procent av alla som svarade har åtminstone en klassuppsättning i skolan. En skola i Åboland har det största antalet klassuppsättningar, 75 titlar. Tio skolor har en enda klassuppsättning och femton skolor har två. Ett medeltal på åtta klassuppsättningar gäller för alla skolor med en eller flera klassuppsättningar. Skolorna har indelats utgående från medeltalet i tre grupper:

- < 8 klassuppsättningar = få
- > 8 = många
- saknar klassuppsättning/inget svar = inga

Tabell 23. Mängden klassuppsättningar i olika skolor

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
många	11	13	3	27
få	10	35	3	48
inga	6	151	4	161
summa	27	199	10	236

Klassuppsättningar är vanligare förekommande i skolorna med åk 7 - 9, en stor andel skolor med åk 1 - 6 har inga klassuppsättningar överhuvudtaget. Några små skolor har konstaterat att deras klassuppsättningar består av färre böcker än tjugo. Andra skolor har valt att köpa färre exemplar i en uppsättning (5 - 10 ex.), som kan läsas i grupp. Det är i huvudsak skolor med eget biblioteksrum som har klassuppsättningar.

- *"inhandlade för egna pengar från En bok för alla, Hem och skola har lovat betala räkningen den 15 februari."* (10 exemplar)
- *"halvklassuppsättningar av ord-faktaböcker finns det flera av"*

Skolor med åk 1 - 6 i Nyland

I frågeformuläret frågades inte vilka klassuppsättningar skolan har. Därför är det ytterst få skolor som nämnt boktitlar. Några titlar har nämnts: *Bibeln* (från år 1917), *psalmbok*, *ordlista*, *atlas*, *Hemsöborna* av August Strindberg. Man kan anta att andra skolor också har den här typen av böcker, men ändå inte räknat med dem i detta sammanhang.

5.9 Datorer i skolbiblioteket

De allmänna biblioteken i Finland har datoriserats i snabb takt. I det avseendet har finländska allmänna bibliotek vunnit erkänsla i världen. Modern datateknik samsas med traditionella boksamlingar. Även inom skolvärlden vinner datorerna insteg. De flesta skolor har vid dethär laget datorer med Internetanslutning.

I fråga nummer elva ställdes frågan

11. Hur många datorer är placerade i skolbiblioteket?

med följdfrågan

12. Hur många av dessa har Internetanslutning?

Båda frågorna gällde uttryckligen datorer som är placerade i skolbiblioteket.

I litteraturen om skola och bibliotek pekar man på behovet av modern datateknik i skolbiblioteken. Datorerna är idag ett viktigt redskap för effektiv informationssökning.

Undervisningsministeriet i Finland har i kunskapsstrategin för åren 2000 - 2004 satt som mål att alla lärare och elever ska få tillgång till tidsenliga bibliotekstjänster med datautrustning och kontakter via nätet. Informationssökningen ska förbättras med hjälp av modern utrustning (Koulu kirjastossa, s. 126).

I den rikssvenska boken *Skolbiblioteket – skolans informationscentrum* ger författaren mera konkreta förslag på vad som bör ingå i det moderna skolbiblioteket med hjälp av en *checklista för ditt skolbibliotek* som ger ett mått på skolbibliotekets standard:

I checklistans åttonde punkt behandlas IT, och de fyra första punkterna lyder:

- *ny och aktuell teknik?*
- *datoriserad bibliotekskatalog?*
- *cd-rom uppslagsverk?*
- *Internetuppkoppling?*

(Nilsson, M: *Skolbiblioteket – skolans informationscentrum*, s. 26f)

Antalet skolor som har svarat att de har minst en dator i skolbiblioteket är 86. Ifall skolan uppgett att datorerna finns intill eller i anslutning till biblioteket, är de medräknade i gruppen "dator i/intill skolbiblioteket". Dessutom finns det 53 skolor som har kommenterat frågan och nämnt att det finns datorer i skolan men på annat håll än i biblioteket. De finns i gruppen "dator annanstans i skolan". De skolor som lämnat frågan obesvarad har möjligen datorer någonstans i skolan, men inte i skolbiblioteket. Dessa har placerats i gruppen "ingen dator/ej svar". I samma grupp finns också de som svarat att de inte har datorer i skolbiblioteket. I detta fall kan man inte heller veta säkert om skolan har datorer annanstans i skolan eller inte.

Tabell 24. Dator i/ intill skolbiblioteket eller annanstans i skolan enligt skoltyp

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
dator i/ intill skolbiblioteket	10	70	6	86
dator annanstans i skolan	4	48	1	53
ingen dator/ ej svar	13	81	3	97
alla	27	199	10	236

Tabell 25. Typ av skolbibliotek med eller utan datorer

	eget rum	delat rum	utspridd samling	allmänt bibliotek	alla
dator i / intill skolbiblioteket	42	33	-	11	86
dator annanstans i skolan	6	10	33	4	53
ingen dator	34	29	26	8	97
N	82	72	59	23	236

Över hälften av skolorna med ett särskilt skolbibliotek har en eller flera datorer i eller intill sitt bibliotek. Men således finns det också biblioteksrum utan datorer i 34 skolor. Också i de skolor vars bibliotek delar rum med annan verksamhet är det vanligt att det finns datorer i biblioteket. Det finns skolor som valt att låta datasal och bibliotek dela rum. Det kan vara oklart om rummet är ett bibliotek försett med datorer eller ett bibliotek och en datasal som delar rum.

I en språköscola bildar datasalen och biblioteket ett mediatek:

"5 datorer -> mediatek/infotek, eftersom biblioteket och datasalen är öppen för edukanderna varje dag kl. 8 - 17."

I en annan skola beskriver den ansvariga för biblioteket situationen så här:

"Bibban och datasalen delar ett STORT klassrum. (halva och halva) En del av bokhyllorna är placerade som 'vägg' och jag som både ansvarar för bibban och finns på plats då även datorsidan är i användning (samt har 'datortimme' med mina elever samtidigt som andra klasser lånar) tycker inte att det stör."

Datorerna är ofta placerade i klassrum enligt skrivna kommentarer. Andra konstaterar att de har datorerna i en datasal. I vissa skolor vågar man inte placera datorer i biblioteket då rummet inte går att låsa. Exempelen kommer från skolor med åk 1 - 6 i Nyland.

- *"skolans datorer finns (i huvudsak) i skolans datasal, innanför lås! så gott som alla (25-30 st) har Internetanslutning"*
- *"Ingen, p.g.a. att det (biblioteket) inte kan låsas. Men datorerna i skolan får användas då de behövs. Alla skolans datorer är Internetanslutna."*

I skolor som saknar ett egentligt skolbiblioteksutrymme finns datorerna oftast på samma plats som böckerna, i klassrummen. Tre skolor har uttryckligen skrivit att de har en datasal, en av dessa kallar det för "forskarrum":

- *"Vi har inget skolbibliotek, men ett "forskarrum" och där finns 10 datorer samtliga med Internetanslutning". Åk 1 – 6, Österbotten*

I de skolor där det finns datorer är i allmänhet alla eller största delen Internetanslutna.

6. Skolbibliotekets tekniska skötsel

6.1 Ansvarig för skolbiblioteket

I fråga nummer sjutton frågades efter den ansvariga för skolans biblioteksarbete.

17. Ansvarig för skolbiblioteket är

Namn

Tjänst eller befattning

Ansvarig för skolans bibliotek är i de flesta fall någon av skolans lärare. Av alla de 236 skolorna har 177 en lärare som skolbiblioteksansvarig. Läraren kan vara rektor/föreståndare, klasslärare, timlärare eller förskollärare. I skolor med åk 7 - 9 är det fortfarande vanligt att modersmåsläraren sköter uppgiften. I fyra skolor hör den skolbiblioteksansvariga till gruppen övrig personal inom skolan. Gruppen inbegriper en assistent, två skolgångsbiträden och en kanslist .

Biblioteksutbildade bibliotekarier eller biblioteksfunktionärer finns i 14 skolor. Av dem har 6 skolor den fördelen att de har kommunens/stadens bibliotek (= det allmänna biblioteket) eller dess filial i skolbyggnaden eller strax intill. På så sätt har skolan kunnat använda det allmänna biblioteket och dess personal som ett skolbibliotek.

Ett undantag är Vasa Övningsskola som har en person anställd som biblioteksbiträde. I Mariehamn har sju skolor fackutbildade bibliotekarier anställda för skolans bibliotek. Det råder en viss begreppsförvirring när det gäller beteckningen "bibliotekarie". Fjärde paragrafen i Biblioteksförordningen (1078/1998) stipulerar en miniminivå för behöriga på området: "Av den personal som avses i 8 § 1 mom. bibliotekslagen (904/1998) skall minst två tredjedelar ha högskoleexamen, institutexamen eller yrkesinriktad grundexamen, i vilken ingår eller utöver vilken har slutförts minst 20 studieveckors ämnesstudier eller yrkesinriktade studier inom området för biblioteks- och informationstjänster". Behörighetsvillkoren har ändrats under årens gång, men i praktiken har en bibliotekarie eller en informatiker ofta fem års universitetsstudier, i vilket studier i biblioteksvetenskap eller informationsförvaltning ingår, bakom sig. En lärare som sköter ett skolbibliotek kan alltså inte automatiskt kallas bibliotekarie.

6.2 Avlönad tid för skolbiblioteksarbete

I samband med fråga sjutton ställdes dessutom frågan:

Avlönad tid för skolbiblioteksarbete timmar/ vecka

Enligt UKTA (Kommunalt tjänste- och arbetskollektivavtal för undervisningssektorn, bilaga 1 § 23) får den lärare som sköter skolans bibliotek en årsveckoövertimme om biblioteket är öppet en timme i veckan under läsåret. Med två timmars öppethållning och minst 3 500 boklån under föregående läsår får läraren 2 årsvh och 3 årsvh om boklånen uppnått antalet 6 000 föregående läsår och biblioteket hållit öppet tre timmar i veckan. Dessutom får en lärare per skola, som har minst sex lärare en timme för skötsel av referensbibliotek. Vilken lärare som helst kan ges uppgiften som skolbiblioteksansvarig (FSL ordf. Dan Johansson).

Under de svåra åren på 90-talet skars timarvodena ner på de flesta skolor och på många håll har ersättningarna för skötsel av skolbibliotek inte betalats sedan dess.

I enkätsvaren framkom det att hela 99 skolor skrivit in en nolla eller lämnat frågan om timmar/vecka obesvarad.

I kommentarer framgick det att många var missnöjda med situationen, till exempel:

- *"! Här ligger problemet. Ingen avlönad bibliotekarie i kommunens skolor"*
Åk 1 - 6, Österbotten

Många skolor beklagade att den snålt utdelade tiden för skötsel av skolbiblioteket inte räcker till. De flesta skolor som har avlönad tid för skolbiblioteket finns inom ramarna 15 min. - 1 h (80 skolor). Största delen av dem (68 skolor) ägnar en timme i veckan åt skolbiblioteksskötsel, medan 58 skolor hade mera än en timme per vecka (> 1 h/v). En skola i Österbotten har i flera kommentarer uttryckt sin besvikelse över den knappa tiden (2 timmar/vecka) för skolbibliotekets skötsel. Skolan (åk 1 - 6) har 250 elever och 17 lärare.

I stället för en utlåningssiffra finns ett frågetecken i svaret på fråga nitton:

- *"och det räcker inte alls till för uppgifterna som framgår i p. 18",*
- *"Det borde satsas mera på skolbiblioteken, ty de fyller en mycket viktig uppgift. En bra sak skulle vara en lärare med flera timmar för skötsel av biblioteket och helst så många timmar att den läraren kunde sköta utlåningen i de flesta klasserna!",*
- *"Tidigare då jag skötte utlåningen i åk 3 - 6 var utlåningen ca. 3000/läsår."*
Åk 1 - 6, Österbotten

Det antal timmar som skolan får använda till skötsel av skolbiblioteket beror alltså av antalet lån. I enkätsvaren uppger endast 24 skolor utlåningssiffror som överstiger 3 500 lån. Elva skolor har en utlåning mellan 3 500 och 5 999, vilket berättigar till två timmars avlöning. Sju av dessa skolor har en skolbiblioteksansvarig som får ersättning enligt denna norm eller mera. Två skolor finns i Mariehamn med anställda fackutbildade bibliotekarier. De skiljer sig ur gruppen med en arbetstid på 29 timmar i veckan och avlöning därefter.

Av de tretton skolor som har mer än 6 000 lån har åtta skolor en skolbiblioteksansvarig vars avlöning motsvarar normen minimum tre timmar. Bland dessa finns också två skolor i Mariehamn plus Vasa övningsskola, alla med biblioteksutbildad personal. De har betydligt mera tid än normen anger, eftersom deras anställningsvillkor är andra än för biblioteksansvariga lärare.

De som har en utlåning som understiger 3 500 lån har i allmänhet ca en timme tid för skolbiblioteket. Fjorton skolor satsar lite mera tid än så på sina bibliotek.

Fråga nummer aderton lydde:

18. Vem sköter vanligen följande uppgifter i skolbiblioteket?

Svaren på frågan har inte behandlats i denna rapport.

6.3 Utlåningsstatistik

Statistik är en kvantitativ mätmetod, inte ett kvalitativt mått på en verksamhet.

Svårigheten med skolbibliotekens utlåningsstatistik är exempelvis definitionen av ett lån.

- Vad skall räknas som ett lån, skall boken tas hem eller föras till klass eller räcker det att eleven tittar i boken på plats?
- Räknas tidningar in i statistiken?
- Hurdant utlåningssystem har skolan? Är det täckande, till exempel kort- eller datasystem, eller används ett så kallat utlåningshäfte?

Fråga nummer nitton löd:

19. Hur stor var utlåningen på skolbiblioteket år 2001? lån

Frågan var inte lätt att besvara, 125 skolor svarade med en siffra, medan 64 skolor skrev in en nolla eller lämnade frågan obesvarad. 24 skolor skrev in ett frågetecken eller kommentarer som "svårt att veta".

- *"Skolans bibliotek används flitigt. Svårt att ange antal lån då varje lärare själv handhar utlåningen och bokföring av lånen"*
- *"Vi har ej utlåning - eleverna har tillgång till boksamlingen hela tiden - de får ta böckerna hem"*
- *"Vi har tyvärr inte någon uppfattning om hur mycket det lånas. Varje klasslärare har sitt lånehäfte, men utöver det används böckerna hela tiden i undervisningen."*
Skolor med åk 1 - 6, Nyland
- *"eleverna håller själva reda på sina lån"* Språkskola.
- *"Vi håller ingen koll eftersom ingen får lön för det! Men alla elever lånar, mer eller mindre"* Åk 1 - 6, Österbotten

Största delen av de skolor som besvarat frågan anger ett tal som avslutas jämnt och snyggt med två nollor. Överlag tyder det på att sådana lånesiffror är ett uppskattat tal. De skolor som verkligen bokfört sina lån, är tydligt urskiljbara på grund av ojämna och brokiga tal.

Vissa skolor skriver att lånen inte bokförs eller anger uppskattningsvis "250 - 300 lån".

Några andra kommentarer:

- *"Detta räknar vi inte alls. 800 lån hem + lån till klassarbete (= grovt uppskattat) olika varje år!"* Åk 1 - 6, Åboland
- *"hemlån (betydligt mera lån inom mo-undervisningen)"* Åk 1 - 6, Österbotten
- *"Skolbiblioteket fungerar inte som lånebibliotek, dvs ingen egentlig statistik förs över utlåningen"*
- *"(inkluderar KalleAnka-tidningar)"* Skolor med åk 1 - 6, Nyland

Av de tal som skolorna angett som skolbibliotekets utlåning har antalet lån/elev räknats ut. Medeltalet blir 16,8 lån/elev. Undervisningsministeriets utlåningsstatistik för de allmänna biblioteken visar ett medeltal på 20,06 lån/invånare, allt biblioteksmaterial medräknat (enl. UVM:s statistik för allmänna bibliotek). Det är skäl att hålla i minnet att antalet lån för skolbiblioteken ofta är ett uppskattat tal. Dessutom mäter det inte all användning av skolbibliotekets böcker. Utlåningen i de skolor som har ett allmänt bibliotek i huset är inte medräknat i medeltalet lån/elev.

Ytternäs skola i Mariehamn hör till de få skolor som har en anställd skolbibliotekarie och ett eget särskilt bibliotek. Skolan som är en skola med åk 1 - 6 och har 260 elever och utlåningen är 56,5 lån/elev (8 275 böcker, 14 686 lån, utlåning: datasystem Katrina).

Villa skola i Karleby har den största utlåningen per elev, 74,6 lån/elev, en skola med åk 1 - 6 och 134 elever. Skolan har en boksamling på 6 000 böcker i ett rum som delas med specialundervisningen. I läroplanen noteras att skolan satsar på biblioteket bland annat genom att i samband med modersmålsundervisningen ha en bibliotekstimme i veckan. Varje termin har man också läsveckor i samarbete med det allmänna biblioteket (10 000 lån, utlåningshäfte).

Pålsböle skola i Finström, Åland har en utlåning på 66,7 lån/elev. Skolan är relativt liten, 54 elever. Boksamlingen är stor för skolans storlek, 3 500 exemplar av vilka 30% är faktalitteratur. Böckerna finns i ett rum som delas med materialförråd och kopieringsapparat, en del böcker är utspridda i klasserna. År 2001 satsades 9 000 mk på inköp av nytt material. Man satsar på läskampanjer i skolan (3 600 lån, kortsystem).

Skolbiblioteket i Rangsby lågstadieskola i Närpes med 25 elever är såtillvida speciellt att det samtidigt fungerar som ett litet privat filialbibliotek som sköts på frivillig basis av både lärare och en av byrådet anställd bibliotekarie (3 timmar/vecka). Biblioteket är ett mellanting mellan ett vanligt skolbibliotek och ett filialbibliotek som är inrymt i skolan. Biblioteket har en större samling än ordinära skolbibliotek, 6 455 böcker. I lånesiffrorna som skolan uppgett, d.v.s. 1 500 lån (= 60 lån/elev), ingår all barnutlåning både på skoltid och utanför skolan.

6.4 Klassifikation

Att klassificera en bok betyder att man inordnar den i ett system enligt dess innehåll. Ett klassifikationssystem är således en ämnesvis indelning av biblioteksmaterialet. I de allmänna biblioteken i Finland används Dewey's decimalsystem (Klassifikationssystem för de allmänna biblioteken: KAB), ett världsomspännande system som bygger på siffror. Det rikssvenska klassifikationssystemet (Klassifikationssystem för svenska bibliotek: SAB), bygger på bokstäver. En del finlandssvenska kommuner har tidigare använt det rikssvenska systemet, men idag har de flesta allmänna bibliotek i Finland KAB. Undantag är biblioteken på Åland, som har SAB, samt Helsingfors stadsbibliotek som har ett eget decimalsystem, snarlikt KAB.

KAB är ett hierarkiskt system uppbyggt av siffror. Systemet har tio huvudklasser 0 – 9, varje underklass har i sin tur tio underklasser etc. För att göra det mera överskådligt sätter man en punkt (.) efter de två första siffrorna. Böckerna är uppställda i hyllorna enligt klass och inom klasserna i alfabetisk ordning.

I fråga nummer tjugo fick skolorna kryssa för lämpliga alternativ för skolans indelning av böcker, frågan löd:

20. Enligt vilken princip är böckerna klassificerade i biblioteket?

Svarsalternativen som gavs var:

- Samma klassifikationssystem som i det kommunala biblioteket (siffersystem)
- Klassifikationssystem med bokstäver
- Annat system, hurdant?
- Materialet är inte indelat i klasser

Svaren fördelade sig på följande sätt:

Tabell 26. Klassifikationssystem i olika skolor

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
siffersystem (KAB)	11	20	2	33
bokstavssystem (SAB)	7	38	3	48
annat system	3	51	1	55
ingen indelning	4	57	1	62
allmänt bibliotek i huset	1	19	3	23
ej svar	1	14		15
	27	199	10	236

Det är vanligare att skolor med åk 7 - 9, jämfört med skolor med åk 1 - 6, använder etablerade klassifikationssystem, såsom decimalsystemet KAB eller det rikssvenska bokstavssystemet (SAB).

Även många skolor med åk 1 - 6 använder sig av de etablerade systemen, men påfallande många, 62 skolor eller 26% har ingen särskild indelning av böckerna.

Någon form av eget system har 55 skolor. Det är vanligt att helt enkelt ordna böckerna enligt genre eller liknande:

- *"Bilderböcker, lättläst, sagor, rim o ramsor, fackböcker, "riktiga böcker" i bokstavsord. enl. Författare"* Språköskola.
- *"faktaböcker, underhållning bilderböcker, lättläst, finska, engelska"*
Åk 1 - 6, Nyland
- *"Lättläst - bilderböcker - finl.sv. - Fem-böcker osv. Djur - uppsl.böcker."*
Åk 1 - 6, Österbotten
- *"Vi kommer att ändra systemet så att eleverna har lättare att hitta böcker i den genre de vill ha: ex. barnböcker m. bilder, humor ... osv."* Åk 1 - 6, Nyland

Andra skolor har en mera tydlig indelning enligt ämne, ofta enligt skolämne:

- *"Enligt innehåll t.ex. djurböcker, hästböcker osv."* Åk 1 – 6, Österbotten
- *"klassifikationssystem med bokstäver frångåtts alltmer, numera mest enligt område ex. djurböcker"* Åk 1 – 6, Nyland
- *"Pojk- o. flickböcker, sport, äventyr, historia, geografi, djur o. natur"* Åk 1 – 6, Österbotten
- *"skönlitteratur / faktaböckerna skolämnesvis"* Åk 1 – 6, Nyland
- *"Skönlitteratur och facklitteratur. Facklitteraturen ämnesvis. t.ex. religion, historia, geografi, teknik, sport, musik & konst, fåglar, växter m.m."* Åk 1 – 6, Nyland
- *"Materialet är delvis indelat i: kända författare har egna hyllor, häst- och djurböcker samt populära bokserier har också egna hyllor"* Åk 1 – 6, Österbotten

Somliga skolor har valt att dela in böckerna enligt svårighetsgrad eller årskurs. Alla exempel kommer från skolor med åk 1 - 6 i Österbotten

- *"Indelat årskursvis, litteratur lämplig för åk 1 - 2, åk 3 - 4, åk 5 - 6"*
- *"Bilderböcker med lite text, kapitelböcker skilt osv. Enligt svårighetsgrad och även innehåll."*
- *"Svårighetsgrad (skönlitteratur) märkta i olika färger och temaområden (fack)"*

Några skolor valde alternativet "annat klassifikationssystem" och kommenterade att böckerna står i alfabetisk ordning eller till och med i nummerordning. Detta betyder att de finns medräknade i gruppen "materialet är inte indelat i klasser" .

Om man tittar på hurdan typ av skolbibliotek skolan har och jämför med klassifikationssystemet fås följande tabell:

Tabell 27. Klassifikationssystem enligt typ av skolbibliotek (skolor med allmänt bibliotek i huset är inte medräknade)

	eget rum	delat rum	utspridd samling	summa
samma som i allmänna bibliotek	30%	7%	5%	14%
bokstavssystem	27%	24%	15%	20%
annat system	20%	38%	20%	23%
ingen indelning	20%	29%	42%	26%
ej svar	4%	3%	17%	6%
	100%	100%	100%	100%
N	82	72	59	213

Skolor med utspridd samling har sällan böcker som är klassificerade eller indelade på något särskilt sätt. Det är skolor med eget biblioteksrum som främst använder sig av de etablerade klassifikationssystemen.

6.5 Register

Avsikten med att ha en fungerande katalog eller ett register över boksamlingen är att vid behov kunna söka fram det material man behöver. De flesta allmänna bibliotek har idag dataregister med allt material katalogiserat och indexerat. Biblioteksprogrammen är speciellt utvecklade för biblioteksbruk, i dem ingår de viktiga sökfunktionerna.

Före dataregistrens tid hade biblioteken i allmänhet ett kartotek och en accessionskatalog eller förvärvskatalog, i vilken alla nya böcker skrevs in och gavs ett löpande nummer. I förvärvskatalogen infördes uppgifter om datum för inköp, magasinering, avskrivning osv. och den uppdaterades kontinuerligt. Vid katalogiseringen skrevs katalogkort för kartoteket. Kartoteket bestod av en alfabetiskt ordnad del, i den ingick katalogkort enligt författare och titel, ofta också ämnesord. Den systematiska delen var uppställd enligt klasser, i den kunde man söka fram böcker inom de olika ämnesområdena. Utgångspunkten för kartotek och register var och är att bibliotekets material, böcker och andra medier, skall vara sökbart och gå lätt att hitta.

Numera är de allmänna bibliotekens kataloger, katalogkorten från de tidigare kartoteken, införda i databaser och det är möjligt att söka i samlingarna via Internet.

I fråga nummer tjugoett frågades om skolbibliotekens katalog eller register, frågan löd:

21. Vilket slag av katalog/ register över materialet finns i biblioteket?

Svarsalternativen som gavs var:

- Dataregister, vilket?
- Kort i kartotek
- Förvärvskatalog, löpande förteckning
- Annat, vilket?
- Ingen katalog

Svaren fördelade sig på följande sätt enligt olika stadier:

Tabell 28. Olika slag av katalog/ register

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
dataregister	7	20	2	29
kort i kartotek	9	51	4	64
förvärvskatalog	9	84	-	93
ingen katalog	1	17	1	19
allmänt bibliotek	1	19	3	23
ej svar	-	8	-	8
	27	199	10	236

Många skolor kryssade för flera alternativ och blev placerade i gruppen med det mera "avancerade" systemet. Om de kryssat för både "kort i kartotek" och "förvärvskatalog" har de placerats i gruppen "kort i kartotek". Endast en skola kryssade för alternativet "annat system". På basen av kommentaren överfördes svaret till gruppen med förvärvskatalog.

Fortfarande är förvärvskatalogen den vanligaste formen av register i skolorna, en löpande förteckning över beståndet. Dataregister finns endast i en liten del av skolorna, mera vanligt inom åk 7 - 9.

En jämförelse mellan typ av skolbibliotek och register ger följande tabell:

Tabell 29. Register enligt typ av skolbibliotek

	eget rum	delat rum	utspridd samling	summa
dataregister	22%	6%	12%	14%
kort i kartotek	39%	31%	17%	30%
förvärvskatalog	34%	53%	46%	44%
ingen katalog	4%	10%	15%	9%
ej svar	1%	1%	10%	4%
	100%	100%	100%	100%
N	82	72	59	213

Det är främst skolor med eget bibliotek som har satsat på dataregister. Några skolor nämner biblioteksprogram som är utarbetade för biblioteksbruk:

Gemini	Nykarleby högstadieskola
Pretty Lib	Sirkkala skola, Åbo
Book-it	Mariehamn

De egna varianterna är ofta gjorda i ett vanligt dataprogram. Följande dataprogram har blivit omnämnda i svaren: *Access*, *Excel*, *File Maker (Apple)*, *Quatro Pro*, *Works databaskalkyler*. Dessa program kan ses som en modern form av förvärvskatalog, böckerna är förtecknade, men biblioteksprogrammets mångfacetterade sökmöjligheter saknas.

Egna versioner av sökprogram har utarbetats:

- *"Leila" biblioteksdatabas (specialgjort internt program. av skolans datalärare -> (helt nöjd med programmet)."* Åk 1 – 6, Österbotten
- *"Vi satsar två ytterligare veckotimmar på att få biblioteksprogrammet Rössjön inkört. Detta möjliggör sökning och utlåning av (de äldre) eleverna själva. Det är konstruerat för mindre skolor och är uppbyggt på samma vis som de större biblioteksprogrammen, På sikt är det ett led att få in datoranvändning i skolan på ett sätt som känns naturligt. Alltså inget självändamål."* Åk 1 – 6, Nyland

Kotka Svenska Samskola nämner att programmet Raumasoft är på kommande. Skolorna i Mariehamn använder sig av samma databas som de allmänna biblioteken på Åland, nämligen samkatalogen Katrina (Book-it systemet). I många fall är datoriseringen av skolbibliotekets samlingar under arbete och man har ännu en del av samlingarna registrerade i förvärvskatalog eller kartotek.

6.6 Utlåningssystem

Redan i fråga nummer nitton framgick det att skolorna inte alltid för statistik över skolbibliotekens utlåning. En orsak kan vara att utlåningssystemet inte fungerar. Det finns många olika sätt att sköta det, mycket är beroende av skolans storlek. Ifall datoriseringen känns avlägsen finns det olika former av kortsystem som fungerar bra. Trots att själva utlåningen kan göras till självbetjäning, finns arbetsuppgiften kvar att vid returnering återställa böckerna i utlåningsskick.

I fråga nummer tjugotvå frågades skolan om rådande utlåningssystem:

22. Vilket slag av utlåningssystem har skolbiblioteket?

Svarsalternativen som gavs var:

- Datasystem, vilket?
- Utlåningshäfte
- Annat system, vilket?

En stor del av skolorna som kryssat för alternativet "annat system" skrev att de har ett system med kort, där eleverna ofta kan låna självständigt. Ett fjärde alternativ, "kortsystem" har skapats för den gruppen.

Svaren fördelade sig på följande sätt enligt olika stadier.

Tabell 30. Typ av utlåningssystem

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
datasystem	3	9	2	14
utlåningshäfte	13	101	3	117
kortsystem	8	34	2	44
annat system	-	12	-	12
ej svar	2	24	-	26
allmänt bibliotek	1	19	3	23
	27	199	10	236

Hälften av skolorna sköter fortfarande utlåningen med hjälp av ett lånehäfte, ett föräldrat och ofta opålitligt system. 48 skolor eller tjugo procent använder sig av ett kortsystem av något slag. Många skolor skriver endast att deras lånesystem är "kort" medan andra lite närmare preciserar sitt system. Det finns olika möjligheter att använda kort.

Varje låntagare kan ha ett kort där lånen skrivs upp:

- *"alla elever har sitt eget lånekort. Korten är placerade klassvis och årskursvis enligt elevernas efternamn. t.ex. 1A Andersson...Öhman, 1B Ahlgren...Wilén osv"*
Åk 1 – 6, Nyland

Det finns också varianter där personliga kort och bokkort kombineras. Exemplet är från skolor med åk 1 - 6 i Nyland.

- *"eleverna har egna lånekort. Böckerna är numrerade och har bokfickor med bok-kort. Eleverna sköter själva utlåningen"*
- *"kort, eleven har ett lånekort. Boken har ett blad bak i boken där datum & elevens nr. skrivs in."*

Detroit-systemet är ett pålitligt system som också har använts inom de allmänna biblioteken. Låntagaren får ett eget lånekort med nummer. Varje bok är försedd med ett kort där författarnamn och boktitel framgår. När boken lånas plockas borkortet ur bokfickan, låntagarens nummer antecknas på borkortet som bokförs regelbundet för statistiken. Borkorten ordnas och förvaras i alfabetisk ordning. När boken returneras plockas borkortet tillbaka i bokfickan. Utlåningssystemet kan fungera som självbetjäning. En fördel med kortsystemen är således att eleverna kan sköta utlåningen själva:

- *"Detroit. Vi har ett enkelt system som gör att eleverna kan själva låna sina böcker när som helst under skoldagen."* Åk 1 – 6, Åboland
- *"Varje bok har lånekort som eleverna fyller i och förvarar på angiven plats"* Åk 1 – 6, Österbotten

Om man jämför typen av skolbibliotek med lånesystemen ser det ut på följande sätt:

Tabell 31. Utlåningssystem enligt typ av skolbibliotek (skolor med allmänt bibliotek i huset är inte medräknade).

	eget rum	delat rum	utspridd samling	summa
datasystem	13%	1%	3%	7%
utlåningshäfte	49%	67%	49%	55%
kortsystem	32%	18%	8%	21%
annat system	2%	10%	5%	6%
ej svar	4%	4%	34%	12%
	100%	100%	100%	100%
N	82	72	59	213

I de skolor som inte har allmänt bibliotek i huset är det nästan bara skolor som har eget skolbiblioteksrum som också satsat på datautlåning. De som har datasystem har oftast samma system som de använder som registersystem. De åländska skolorna använder sig av systemet Book-it.

Utlåningen är ett mått på verksamheten och används som utgångspunkt för till exempel avlönad tid för skolbiblioteksarbete (se fråga nr 17). Med tanke på uppföljningen av utlåningen och som jämförelse skolorna emellan kunde ett mera likartat utlåningssystem vara att föredra. Till exempel Detroit-systemet kan anpassas för olika skolor, både för stora och små. De rutiga häftenas tid är förbi, nu bör skolorna arbeta för att få ett täckande utlåningssystem som fungerar. Viktigt är att både lärare och elever informeras och instrueras när ett nytt system tas i bruk.

7. Biblioteksverksamhet

Det finns många aktiviteter som väl kan utföras i ett biblioteksrum. Sådana aktiviteter är t.ex. grupparbeten, undervisning, informationssökning och läsning. Dessa aktiviteter togs upp i fråga nummer tretton som lydde:

13. Hur används biblioteket i skolans vardag?

Denna fråga gav tyvärr svar som resulterade mycket diffusa tabeller. Därför är frågan obehandlad i denna rapport.

7.1 Biblioteket i skolans läroplan

I grunderna för grundskolans läroplan från år 1994 beskrivs den moderna synen på inläring. Den auktoritära synen på kunskap och undervisning får ge vika för lärarens nya uppgift att handleda eleven och planera inlärmingsmiljön. Elevens aktiva roll betonas. Kunskaps- och informationsmängden i samhället ökar snabbt, informationshanteringen kompliceras. Eleven skall lära sig söka i olika kunskapskällor för att få fram relevant information. Innan information blir kunskap skall eleven bearbeta sitt material och lära sig idka källkritik.

Till grundskolans uppgifter hör att ge eleverna en allmänbildning och grund för att kunna utveckla de egna studiefärdigheterna (Grunderna för grundskolans läroplan 1994, s. 7ff). Den nya läroplanen är för närvarande under arbete.

Liisa Niinikangas ger i boken *Kirjasto koulussa* ett förslag på en utvärderingsmodell för skolbibliotek. Ifall biblioteket mest ser ut som ett föräldrat bokmagasin blir också dess funktion mycket begränsad. Men om skolbiblioteket är integrerat i skolmiljön och utgör en del av hela skolans verksamhet kan man också börja utvärdera verksamhetens kvalitet. En grundläggande fråga blir om skolbiblioteksverksamheten har en sådan uppgift eller berättigad funktion som både lärare och elever förstår och känner till? (*Kirjasto koulussa*, s. 123f).

I England har forskare konstaterat att ett välfungerande skolbibliotek borde följa de pedagogiska riktlinjer som skolan i övrigt följer (Kirjasto koulussa, s. 114).

Skolbiblioteken är ofta en osynlig del av skolan, som inte ens nämns i verksamhetsberättelsen. Det behövs ett nytänkande för att upptäcka skolbibliotekets kapacitet (Kirjasto koulussa, s. 123f). Det allmänna biblioteket betraktas inte alltid som en jämbördig samarbetspart utan reduceras lätt till en självklar serviceinrättning. Ett sätt att synliggöra och värdesätta biblioteksverksamheten är att i skolans läroplan skriva om skolbiblioteket och/eller nämna målsättningarna i samarbetet med det allmänna biblioteket.

I fråga nummer fjorton frågades

14. På vilket sätt nämns användning av bibliotek (det allmänna biblioteket och/ eller skolbiblioteket) i skolans egen läroplan?

Svaret kunde formuleras fritt och utgående från de olika svaren har följande indelning av svaren tillämpats:

- *"är nämnt"* - skolor som nämnt biblioteket i läroplanen
- *"nämns inte"* - skolor som inte nämnt biblioteket i läroplanen, men som på något sätt kommenterat frågan i sitt svar
- *"ej svar"*

Tabell 32. Biblioteket nämnt i skolans läroplan

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
är nämnt	10	83	8	101
nämns inte	5	43	1	49
ej svar	12	73	1	86
summa	27	199	10	236

Antalet skolor som svarade på frågan var 150, av dessa skrev 49 att biblioteket inte nämns i läroplanen. I 101 skolor (43% av alla) av alla som svarat på enkäten är biblioteket på ett eller annat sätt nämnt i skolans läroplan. Det finns många skolor som uppgett att biblioteket nämns i läroplanen, men inte närmare beskriver läroplanens innehåll. I en del fall kan läroplanen innehålla praktiska detaljer, till exempel hur stor timresursen för skolbiblioteksansvarig lärare skall vara, eller regler för hur ofta klasserna skall besöka biblioteket.

Biblioteket en självklarhet

Trots att biblioteket inte nämns i läroplanen konstaterar några skolor att biblioteket är en så självklar del av undervisningen att ingenting om det står utskrivet i läroplanen:

- *"Det nämns inte alls... Det är en fullständig självklarhet att vi använder biblioteket i stor utsträckning! Men det borde nog finnas med... Nästa år finns det med!!"*
Åk 1 – 6, Åland.
- *"Inte särskilt nämnt för biblioteket hör till det dagliga arbetet i skolan och är i flitig användning."* Åk 1 – 6, Nyland
- *"Nämns inte speciellt utan ingår som en naturlig del i arbetet"*
Åk 1 – 6, Österbotten

Biblioteket indirekt omnämnt

I vissa skolor kan läroplanen peka på en anknytning till bibliotek, men i indirekta formuleringar, som i dessa skolor med åk 1 - 6 från Nyland:

- *"Indirekt genom att väcka intresset för läsning!"*
- *"användning av biblioteket nämns inte i skolans läroplan, i ämnet Modersmål skall dock skönlitteratur och facklitteratur behandlas."*
- *"Nämns enbart indirekt i samband med modersmålsundervisningen '...uppöva sin förmåga att söka kunskap' och '..förmedla fakta muntligt'"*

Biblioteksrummets betydelse

Vid granskning av skolor med olika slag av skolbibliotek ser man att över hälften av de skolor som har ett eget rum för biblioteket också nämner biblioteket på något sätt i läroplanen.

Tabell 33. Biblioteket omnämnt i läroplan enligt skolor med olika slag av skolbibliotek

	eget rum	delat rum	utspridd samling	allmänt bibliotek	alla skolor
är nämnt	54%	42%	27%	48%	43%
nämns inte	11%	29%	25%	17%	21%
ej svar	35%	29%	47%	35%	36%
	100%	100%	100%	100%	100%
N	82	72	59	23	236

Endast en fjärdedel av skolorna med utspridda boksamlingar nämner biblioteket i sin läroplan.

Skolor med eget skolbiblioteksrum och skolor vars bibliotek delar rum med annan verksamhet, och som nämner biblioteket i sin läroplan, beskriver i kommentarer bibliotekets betydelse så här:

- *"att vi har ett stort bibliotek som regelbundet används"*
- *"Bibl. är uppräknat som resurs i beskrivningen. av skolan. Bibliotekskunskap ingår i LP för åk 4 - 6. MO är/har varit (kommer att vara?) tyngdpunktsområde i arb.planen LÄNGE - vi satsar på MO, och då är bibl. VIKTIGT"*

Skolor med åk 1 – 6, Nyland

- *"Skolbiblioteket nämns i skolans arbetsplan som naturlig del av det dagliga skolarbetet"* Åk 1 – 6, Åland

- *"I allmänna mål för litteratur för åk 3 - 4: Lär sig att använda bibl. för kunskapsinhämtning o. avkoppling. För åk 5 - 6: Kan använda bibl. för kunskapsinhämtning samt upplevelser o. avkoppling."*
- *"Under läsåret 2001-2002 ingår ett konst och litteraturprojekt i skolans arbetsplan. Ett av målen är utvecklande av skolbiblioteken. I skolan poängteras också läsning och litteraturkännedom."*
- *"I årets plan är vårt tema "Läsning och skrivning", och då nämns biblioteksbesök, samt att vår utvärdering i år gäller skolbibliotekets utformning - och existens."*
Skolor med åk 1 – 6, Österbotten

Bibliotek och språk

I miljöer där det svenska språket har en liten roll i samhället kan man skriva in bibliotekets språkliga roll:

- *" 'bör kontinuerligt utbyggas', 'synnerligen viktigt att mångsidig litteratur alltid finns till hands då omgivningen utanför skolan inte bidrar med svenskspråkigt i skrift eller tal'." Språköskola*
- *" Användandet av skolans bibliotek är viktigt i utvecklandet av ett starkt modersmål. Urvalet av böcker är rikt, både när det gäller faktaböcker och skönlitteratur. Skolbiblioteket är alltid öppet för eleverna och används flitigt. Genom olika läskampanjer stöds utvecklandet av en god läsförmåga. Kommunens bibliotek är också närbeläget och besöks regelbundet."*
Åk 1 – 6, Nyland

Bibliotek och undervisning

I många skolor nämns användningen av bibliotek närmast under beskrivningen av modersmålsundervisningen eller i samband med litteraturprojekt och läskampanjer.

- *"Det nämns i ingressen till modersmålet och litteraturen: 'Litteraturintresset stimuleras genom kontakter med författare, bibliotek o. teater'. Från åk 2 nämns 'månadsbok' som ett arbetsmoment."*
- *"Inom modersmål och litteratur nämns bibliotekskunskap som ett delområde för åk 1-6. Bokreferat eller -recension ingår för åk 2-6, vilket betyder att speciellt skolbiblioteket anlitas flitigt."*
- *"Biblioteket ett viktigt komplement till litteraturundervisning"*
Skolor med åk 1 – 6, Nyland
- *"Under 'Modersmålet' åk 2, 3, 4 finns 'bok- och bibliotekskunskap' inskrivna i läroplanen" Åk 1 – 6, Österbotten*
- *"Användningen av bibliotek nämns under ämnet modersmål och litteratur. Ett av målen i åk 7 är att eleverna "kan använda ett bibliotek för att söka fakta och information". Ett av tyngdpunktsområdena i ämnet är "bibliotekskunskap" , Åk 7 – 9, Nyland.*

Flera skolor påpekar att användningen av bibliotek hör till alla ämnesområden, inte enbart till modersmålet:

- *"Användning av biblioteket är självklar för alla lärare. I modersmålet ingår bibliotekskunskap som lärostoff i flera kurser." Åk 7 – 9, Nyland*
- *"Som en del (naturlig) av allt skolarbete inte enbart modersmål" Åk 1 – 6, Nyland*

Det finns skolor som särskilt nämner informationssökning och mediekritik i läroplanen:

- *"Detta läsårs temaområden är bl.a. att utveckla elevernas läsförståelse och läsintresse genom att ge eleverna tillfälle att bearbeta texter i läseböcker, skönlitteratur och tidskrifter. Ytterligare tränas eleverna i att själva söka fakta och information i dagstidningar och böcker." Åk 1 – 6, Österbotten*
- *"Eleverna skall bekanta sig med biblioteket och utnyttja böcker och biblioteket för informationssökning"*

- *"Vi betonar litteraturens roll i undervisningen och vill att eleverna skall lära sig sortera bland all information."* Skolor med åk 1 – 6 Nyland

Det allmänna biblioteket

Det allmänna biblioteket nämns i många läroplaner. Särskilt de skolor som saknar ett eget biblioteksrum i skolan lyfter gärna fram samarbetet med det allmänna biblioteket.

- *"Det sägs att eleverna ska bekanta sig med och lära sig att använda det allmänna biblioteket."*
- *"Vi samarbetar med bibliotekarien på kommunens bibliotek och besöker detsamma regelbundet med alla klasser"*
- *"Biblioteksbussen besöker skolan varje torsdag kl. 9.30 - 11.45. Skolan besöker biblioteket vid behov."*
- *"Eleverna skall känna till hur man kan utnyttja bibliotek, för kunskapssökning och de tjänster som biblioteken erbjuder m.m."* Skolor med åk 1 – 6, Österbotten
- *"Samarbete m. kommunens bibliotek vid läsprojekt/lässatsningar "Aktiviteter som informationssökning och läsningens betydelse nämns. Inga rum nämns!"*
- *"Samarbete med kommunens bibl. nämns"* Skolor med åk 1 – 6, Åboland
- *"... vidgade uppg. i bibliotekskunskap med att rapportera besök i kommunalbiblioteket, läsesalen, barnboksavdelningen. och en viss skötsel av skolbiblioteket." Åk 7 – 9, Åboland*

7.2 Biblioteksundervisning

I fråga nummer femton ställdes frågan:

15. Blir skolans elever handledda i biblioteksanvändning (biblioteksundervisning)?

Svarsalternativen var:

- € På kommunbiblioteket, med biblioteksanställd som handledare
- € I skolan med biblioteksanställd som handledare
- € På kommunbiblioteket med lärare som handledare
- € I skolan med lärare som handledare

Dessutom kunde man kryssa för att det sker antingen regelbundet, ibland eller aldrig.

Tabell 34.Handledning i biblioteksanvändning

	på kommun- biblioteket, med biblioteksanställd	i skolan med biblioteksanställd	på kommunbiblioteket med lärare	i skolan med lärare
regelbundet	47	14	20	80
ibland	153	59	115	117
aldrig	13	101	42	9
ej svar	23	62	59	30
summa	236	236	236	236

Det som sker mest regelbundet är att eleverna får handledning i biblioteksanvändning inom skolan, med en lärare som handledare. Endast nio skolor skrev att det aldrig sker och trettio lät bli att svara på frågan. Åttio skolor svarade att det sker regelbundet.

Antalet skolor som regelbundet besöker det allmänna biblioteket för att eleverna skall få biblioteksundervisning är 47, medan 153 skolor besöker biblioteket ibland.

Däremot är det mera ovanligt att lärare undervisar i bibliotekskunskap i det allmänna biblioteket och ännu ovanligare att bibliotekarien kommer till skolan för att ge biblioteksundervisning. Sammanlagt 163 skolor (69%) skrev att bibliotekarien aldrig kommer till skolan i den egenskapen, eller de lät bli att svara på alternativet.

Regelbundna besök på det allmänna biblioteket

Några kommentarer av skolor som regelbundet besöker det allmänna biblioteket:

- *"Åk 2 och åk 4 'kallas' till stadsbiblioteket av den svenska bibliotekarien och får handledning där."*
- *"Både lärare o. biblioteksanställd handleder eleverna i hur de ska hitta i biblioteket + hur de ska söka information (det är mest, i huvudsak biblioteksansvarig som handleder eleverna i biblioteksanvändningen)."*
- *"Under höstterminen 2001 besökte alla skolans klasser kommunens huvudbibliotek inom ramen för Bokäventyr 2001/"Läslustan" projektet. Bibliotekarien handledde och undervisade." Skolor med åk 1 – 6, Österbotten*
- *"'biblioteksdagar' 1 gång per termin regelbundet för alla elever i skolan", Åk 1 – 6, Nyland*
- *"Åk 3 - 4 åker till närmaste filialbibliotek 1 gång/månad. Åk 5 - 6 åker en gång/månaden till kommunens huvudbibliotek där de får handledning och lånar böcker." Åk 1 – 6, Åland*
- *"bibliotekskunskap i klass i åk 7; med tillhörande biblioteksbesök. Åk 8 - 9 sporadiska besök i stadens bibliotek"*
- *"Bibliotekspersonalen och lärarna samarbetar ofta då klasserna besöker biblioteket under lektionstid. Eleverna får en gång (70 min) en ordentlig dos biblioteksundervisning och vid andra tillfällen hjälp och handledning vid olika projekt, grupparbeten o.dyl." Skolor med åk 7 – 9, Österbotten*
- *"Vi har ett planerat program med kommunbiblioteket: åk 7 besöker biblioteket. Programmet är infosökande o. handleds av biblioteksanställda. I övrigt går lärare vid behov till biblioteket. På 7:an skaffas bibliotekskort åt alla som inte har." Åk 7 – 9, Nyland*

Samarbete

De få skolor som kan ha en bibliotekarie på plats i skolan, skriver om ett fungerande samarbete mellan lärare och bibliotekarier. Oftast är det skolor med det allmänna biblioteket i samma hus:

- *"Bibliotekarien och lärarna samarbetar"* Åk 1 – 6, Nyland
- *"Både lärare o. biblioteksanställd handleder eleverna i hur de ska hitta i biblioteket + hur de ska söka information (det är mest, i huvudsak biblioteksansvarig som handleder eleverna i biblioteksanvändningen)."*
Åk 1 – 6, Österbotten

En del skolor efterlyser mera samarbete och en mera tillmötesgående attityd från bibliotekets sida. Exempelen kommer från skolor med åk 1 - 6 i Nyland.

- *"Samarbetet med stadens bibl. planeras förbättras o. framför allt effektiveras. (Det är således inte dåligt men sker i för ringa grad.)"*
- *"Vi önskar att biblioteket skulle ta kontakt angående biblioteksundervisning på svenska"*
- *"Bibliotekets öppethållningstider är främst kvällar och eftermiddagar - svårt att passa in i skolschemat"*

Det finns skolor som konstaterar att det är på lärarnas initiativ som biblioteksbesöken blir av:

- *"Skolan har bra samarbete med bibliotekarierna på kommunbiblioteket. det beror på lärarnas eget intresse och initiativ hur mycket biblioteket används"*
Åk 1 – 6, Åboland

En skola i Nyland konstaterar att biblioteksundervisningen lätt blir beroende av enskilda lärares intresse i frågan. Så här skriver skolans biblioteksansvariga:

"I egenskap av skolans 'bibliotekarie' har jag deltagit i möten med stadsbibbans personal samt representanter från övriga svenska och finska skolor (lågstadie - gymnasium) där vi diskuterade fram en modell som gick ut på att stadsbibban skulle anställa en person som skulle planera undervisningen och regelbundet bjuda in elever. Vi diskuterade vilka årskurser som skulle komma i fråga och vad de förväntades få lära sig. Det är bra att sådant här sätts i system och inte hänger på enskilda lärares axlar och minne. Resultatet blir förhoppningsvis elever som är vana med 'sitt' bibliotek, hittar rätt, kan använda datorerna..."

I Borgå har åtgärder vidtagits och det allmänna biblioteket har anställt en bibliotekarie som sköter kontakten mellan stadens alla skolor (både finska och svenska) och det allmänna biblioteket.

Avstånd

Skolor i glesbygden kan ha lång väg till närmaste allmänna bibliotek. Det blir krångligt och dyrt att ta sig till biblioteket. Alla exempel kommer från skolor med åk 1 - 6 i Österbotten.

- *"Biblioteket är så långt från skolan så resekostnaderna utgör det största hindret för besök"*
- *"Vi strävar till 1 biblioteksbesök/klass/år. Då betalar eleverna sin bussresa (2€, 40 cent). I skolans budget finns ej reserv. medel för transport till bibl."*
- *"Handledning fås om man har råd med bussresa till huvudbiblioteket."*
- *"studiebesök 1/år med buss 660 mk/besök" Åk 1 – 6, Nyland*

En jämförelse mellan hur ofta eleverna får biblioteksundervisning på ett allmänt bibliotek i förhållande till avståndet till biblioteket, ger vid handen att avståndet inte alltid är den avgörande faktorn, om än viktig. Det finns skolor med lång väg till biblioteket som ändå tar sig dit för biblioteksundervisning.

Tabell 35. Biblioteksundervisning i allmänt bibliotek med biblioteksanställd, jämfört med avstånd till biblioteket

	allmänt bibliotek	< 5 km	5 - 10 km	> 10 km	alla
regelbundet	7	31	4	5	47
ibland	12	95	23	23	153
aldrig	2	2	6	3	13
ej svar	2	15	2	4	23
alla	23	143	35	35	236

Av avgörande betydelse för att biblioteksbesöken blir av, t.o.m. trots långa avstånd, är motivationen och intresset inom skolan samt en god kontakt mellan skolan och det allmänna biblioteket.

- *"P.g.a. avståndet åker åk 1 - 2 och 3 - 4 bara 1 - 2 ggr/år till biblioteket. Åk 5 - 6 1 gång/mån, vi cyklar om vädret tillåter." Åk 1 – 6, Österbotten (10 km till biblioteket, regelbunden handledning i biblioteket med biblioteksanställd)*

Språk

I kommuner/städer där den svenska befolkningen är en liten minoritet, kan problemet vara att ingen på det allmänna biblioteket kan ta emot på svenska. Båda kommentarerna är från språköskolor.

- *"Kommunalbiblioteket finskt, det har visat sig oöverkomligt att få handledning på svenska. Alla 2. o 4. klasser besöker biblioteket varje år. OK annars - men språket..."*
- *"Stadsbiblioteket i Kotka har enbart finskspråkig personal"*

Man kunde anta att det finns samma slags problem på orter med stor finsk majoritet, som till exempel huvudstadsregionen. Ingen av dessa skolor har dock kommenterat språkfrågan i detta sammanhang.

7.3Handledning i informationssökning

I fråga nummer sexton behandlades tillvägagångssättet vid informationssökning. Hur lär man ut sökning på Internet, sökning i olika databaser eller användandet av uppslagsverk i skolorna? Frågan lydde:

16. På vilket sätt blir skolans elever handledda och undervisade i informationssökning t.ex. sökning via Internet, olika databaser och uppslagsverk?

Svaren på denna fråga säger förmodligen mera om attityderna till informationssökning och IT, än om hur man undervisar i praktiken. Frågan kunde med fördel utredas närmare i framtiden. I enkäten ställdes till exempel ingen fråga om hur man tar upp den viktiga frågan om källkritik i undervisningen.

Svaren har indelats i fem grupper som delvis överlappar varandra. Det innebär att en skolas svar har kunnat hänföras till flera grupper. 25 skolor svarade inte alls på denna fråga.

Svaren indelades i följande grupper:

- läraren sköter – ingen annan precisering än att det är lärarens uppgift att sköta undervisningen i informationssökning (50 noteringar)
- undervisning – inom normal undervisning, en del av det normala arbetet i skolan (69 noteringar)
- projekt/vid behov – undervisning och handledning i informationssökning sker vid behov till exempel för grupparbeten, projekt, forskning och liknande (49 noteringar)
- data – informationssökning anknyter till undervisningen i data och IT (75 noteringar)
- bibliotek – undervisningen i informationssökning anknyter till bibliotek eller bibliotekarie (20 noteringar)

Läraren sköter

Femtio skolor konstaterar enbart att lärarna sköter undervisningen i informationsökning. De skriver alltså inte i vilket sammanhang eller hur detta görs, endast att det är lärarnas uppgift. Några kommentarer finns:

- *"Av lärare samt bibliotekspersonal på besök. År 2001 deltog vi i ett projekt med bibl."* Åk 1 – 6, Nyland
- *"Av klasslärarna och ev. av ansvarig. data (AV) läraren (klasslärare i 5B)."* Åk 1 – 6, Österbotten
- *"Det är upp till varje enskild lärares kunskap och intresse",* konstaterar man vid en skola i Nyland där man förhoppningsfullt skriver om förbättringar i framtiden med en nyanställd skolbiblioteksansvarig bibliotekarie vid stadsbiblioteket.

Det finns skolor som har stor tillit till elevernas kapacitet på detta område:

"Eleverna lär sig efterhand utan större del handledning", skriver man i en skola, eller så fungerar elever som handledare, *"I skolan med lärare och elever som handledare"* och *"Av klassläraren eller av en duktig klasskamrat!"* är andra kommentarer av detta slag.

Del av normal undervisning

I 69 skolor har man preciserat svaret något mera. Några nämner att undervisningen i informationsökning är en del av den normala undervisningen, skolans vardag. Andra skriver att det ingår i modersmålsundervisningen eller "Inom olika ämnesområden av klasslärarna, som ett redskap att söka fakta" eller :

- *"Mest i anslutning till resp. ämne: fakta om ngt land i MNK, prod. tidning i MO"* Åk 1 – 6, Nyland
- *"Undervisningen är integrerad i övriga ämnen främst modersmål o. MiNa"* Åk 1 – 6, Österbotten

Det finns också skolor med schemalagda timmar för informationssökning:

- *"Åk 5 - 6 har en schemalagd timme i veckan för informationssökning"*
Åk 1 – 6, Nyland
- *"I studiehandledning åk 7 grundfärdigheter; I IT-undervisningen (tillval)"*
Åk 7 – 9, Österbotten

Projektarbeten/ vid behov

Projektarbeten, forskningsuppgifter eller dylikt nämns i 49 skolor som det naturliga sammanhanget för undervisning och handledning i informationssökning.

- *"i samband med olika projekt - under normalt skolarbete (learning by doing)"*
Åk 1 – 6, Nyland
- *"Av klassläraren vid behov, mest i åk 3 o 4 i samband med föredrag i miljö och natur, modersmål t.ex. författarpresentation"* Språkskola
- *"Inom undervisningen i datateknik (obligatorisk. för alla sjuor), inom undervisningen. i mo/hi, men naturligtvis fortlöpande i alla ämnen, inte minst i samband med de periodarbeten våra elever gör (ämnesövergripande/självständiga/tre per år)"* Åk 7 – 9, Nyland

Datorer, IT

Informationssökning förknippas idag med datorer och IT. Det ger också utslag i svaren, 75 skolor nämner på ett eller annat sätt datorer eller IT i svaren på frågan om informationssökning. Det finns skolor där man tycks anse att undervisningen i första hand hör till undervisning i datateknik och att det är datalärares sak att sköta det:

- *"Dator med Internetanslutning används regelbundet, dels för informationssökning och dels för textbehandling och bildhantering"*
- *"Eleverna tränas att via ett sökprogram hitta enkla fakta på nätet. T.ex. H.C. Andersen"*
- *"Skolan har både en PC-klass (ej i funktion p.g.a. utrymmesbrist 01-02) och en laptop-uppsättning. (10 st). Lärare undervisar."* Skolor med åk 1 – 6, Österbotten
- *"skolan har ett dator-undervisningsprogram. Internet introduceras f.n. i åk 3."*

- *"Sökning med hjälp av givna sökord eller givna adresser"*
- *"Datateknik i åk 4 + Datateknik, valfritt ämne i åk 6"*
Skolor med åk 1 – 6, Nyland
- *"Vi har en datalärare 1 h/vecka som handhar dessa färdigheter"*
- *"Via Internet blir de handledda av vår datorlärare. Informationssökning i uppslagsverk sker via klassläraren"* Skolor med åk 1 – 6, Åboland
- *"Läraren hjälper till vid behov tillsammans med dataläraren. Men eleverna är mycket duktiga i data."* Åk 7 – 9, Österbotten
- *"På skolans datatimmar arb. man med sökmotorer o. effektiv sökning."*
Åk 7 – 9, Nyland

Biblioteket

I tjugo skolor noterar man bibliotekets roll när det gäller informationssökning. Följande kommentarer är från skolor med åk 1 - 6 i Nyland:

- *"I samband med besök till kommunens bibliotek"*
- *"Klasslärarna handleder i sin undervisning. Stadens bibliotekarie har lärt ut hur man söker i bibbans kartotek."*
- *"Tillsvidare sker handledningen med hjälp av kommunbibliotekets personal och delvis lärarpersonal"*
- *"Vissa elever har blivit undervisade då de varit på klassbesök till stadsbiblioteket. Bibliotekarien har handlett dem. Klasslärarna handleder i skolan, så långt deras kunskaper räcker."*

I en skola med årskurs 7 - 9 i Österbotten skriver man:

- *"Eleverna får information om detta i ämnesundervisningen då det är aktuellt med olika typer av faktasökning och även i biblioteksundervisningen."*

Övernäs skola i Mariefhamn är ett specialfall med en anställd fackutbildad bibliotekarie. De kan därför ha följande arrangemang:

- *"I skolbiblioteket av bibliotekarien, eller i datasalen av datahandledaren, läraren eller bibliotekarien. Skolbibliotekarien ansvarar för länksamlingar på skolans hemsida för att underlätta aktuella ämnen i undervisningen"*

7.4 Läsfrämjande projekt

Ett gemensamt mål för skolan och biblioteken är att barn och ungdomar blir goda läsare. Inom den läsfrämjande verksamheten kan skola och bibliotek finna olika samarbetsformer. I Finland har läsförståelsen lyckats bra enligt PISA 2000, en läsundersökning som gjorts bland femtonåringar i 32 OECD-länder. Förmågan att förstå, använda och reflektera över texter ingår i testet, de finländska ungdomarna har placerat sig på första plats! Trots de goda resultaten finns det ingen anledning att slå sig till ro, det är viktigt att fortsätta med det läsfrämjande arbetet.

I fråga nummer tjugotre fick skolan ange vilka läsfrämjande projekt skolan förverkligat:

23. Skolan har ordnat eller deltagit i följande läsfrämjande projekt under de tre senaste åren

Projektets namn, tidpunkt (årtal), för vilken årskurs och vem som arrangerat projektet skulle ingå i svaret.

Av alla svar var det 43 skolor som inte uppgav något läsprojekt överhuvudtaget. Vissa projekt med arrangörer utanför skolan blev ofta omnämnda. De projekten fick egna grupper:

- Tidningen till klassen
- En kvart om dagen
- Bokäventyr 2001.

Största delen av projekten var interna, ordnade inom skolan av lärarna eller tillsammans med föräldrar, kategorin "egna". Andra ordnades i samarbete med utomstående institutioner, däribland det allmänna biblioteket eller tillsammans med enskilda konstnärer, kategorin "samarbete". En del skolor har arrangerat samma projekt, t.ex. "En kvart om dagen" flera år i rad.

Tabell 36. Antal skolor som ordnat något av följande projekt minst en gång under de tre senaste åren

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
tidningen	9	58	4	69
en kvart om dagen	-	37	1	38
bokäventyret	-	28	1	29
egna	8	90	4	102
samarbete	8	74	6	88
inget läsprojekt	8	29	2	39
alla skolor	27	199	10	236

"Tidningen till klassen" var ett gemensamt och nytt projekt som många skolor nämnde. Projektet har vunnit genomslagskraft i skolvärlden. Till gruppen räknas också de tidningsprojekt som föregick den nyaste formen, till exempel "Tidningen i klassen". Projektens likartade namn har skapat en viss förvirring, det finns flera variationer på namnet i svaren.

"En kvart om dagen" är ett välfungerande läsprojekt som introducerades i skolorna redan på åttiotalet. Kännedom om projektet har spridits via Förbundet Hem och Skola förbundet och det används fortfarande främst i de lägsta klasserna.

Bokäventyr 2001 utlystes för att föra fram barn- och ungdomsboken i Finland. Flera skolor har på något sätt uppmärksammat projektet. Det är möjligt att många av de egna läsprojekten förverkligats med anledning av och inom ramarna för Bokäventyr 2001. Egna läsprojekt namnges såsom: *Läsekarnevalen*, *Bokormen*, *Läsa för livet*, *Läs så tvåtusans*, *Bokträdet*, *Bokens hemlighet*, *Vadslagningen*, *Fotspår-bokspår*, *Läsblommor* m.m.

Tillsammans med utomstående samarbetspartners har exempelvis följande nämnts: *Bokträdet lövas, Läsrallyt, Boklarven Millie, Bokeken, Pärmtoppen, Bok-Tok*, m.m.

Svaren gav ingen närmare bild av läsprojektens innehåll. Ett läsprojekt kan naturligtvis genomföras på många olika sätt och med olika grader av engagemang. Å ena sidan kan det intressanta vara att fördjupa sig i läsningens kvalitet. Då kanske eleverna inte hinner läsa så många böcker, i stället riktas fokus mot den enskilda läsarens upplevelser. Vad händer under läsningen? Å andra sidan kan projekt av mera kvantitativ art gå ut på att få så många som möjligt att läsa så mycket som möjligt. Den formen av läsprojekt har en given och traditionell plats inom läsfrämjandet.

Risken för slentrianmässigt genomförda läsprojekt finns också, det kan i värsta fall ge dåliga efterverkningar.

En närmare genomgång och uppföljning av läsprojektens innehåll ryms inte i detta skede inom tidsramarna för Bittisprojektet. Frågan är värd en fördjupning och en fortsättning.

7.5 Samarbetet med det allmänna biblioteket

Fråga nummer tjugofyra lydde:

24. Hurdant utbyte av tjänster eller samarbete har skolan haft med kommunens/ stadens bibliotek under de tre senaste åren?

Det fanns möjlighet att kryssa för alternativen regelbundet, ibland eller aldrig till följande påståenden:

- Skolan får bokpaket
- Klassbesök på det kommunala biblioteket
- Lärare och elever har tillsammans förberett biblioteksundervisning
- Bibliotekarie har bistått elever och lärare med informationssökning
- Bibliotekarie bokpratar / ger boktips för elever
- Bibliotekarie medverkar på föräldra- eller lärarmöten
- Skolan har fått stöd under läsförbättringsprojekt
- Annat, vad

Det märks tydligt att dessa påståenden inspirerade och påverkade svaren i följande fråga. Fråga nummer tjugofem kan således ses som en följdfråga:

25. Hur kunde samarbetet förbättras?

Svaret fick formuleras fritt. En grov tolkning av svaren ger skolor som antingen är nöjda med det samarbete som redan finns, eller sådana som efterlyser förbättringar. I tabellen används "nöjd" respektive "förbättring". Mellanformer har också beaktats, skolor som i första hand efterlyser en förbättring men samtidigt är nöjda, och skolor som huvudsakligen är nöjda men ändå har något önskemål.

I någon mån har också kommentarer till andra frågor i formuläret beaktats i indelningen. Anatalet skolor som inte alls svarade på frågan var 101.

Tabell 37. Önskemål om samarbete på olika stadier

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
förbättring	14	71	3	88
förbättring/ nöjd	1	8	-	9
nöjd/ förbättring	2	8	-	10
nöjd	3	24	1	28
ej svar	7	88	6	101
alla skolor	27	199	10	236

Önskemålen om förbättring är flera än de nöjda kommentarerna, helt följdriktigt eftersom frågan var ställd så att förslag på förbättringar efterlystes.

Hur skall "ej svar" tolkas? Är skolan eventuellt rätt nöjd med rådande förhållanden, eller har man ingen erfarenhet av samarbete och vet inte vad det kunde innebära? Eller är bibliotekssamarbete av underordnat intresse? Några skolor som inte har svarat på samarbetsfrågan har ändå antecknat en del visioner. Oftast behandlar de önskemål som gäller skolbibliotekens vardag, såsom nyanskaffningar, tid för skötsel av skolbiblioteket och bibliotekets lokaler.

Några exempel på nöjda skolor:

- *"Samarbetet fungerar mycket bra. När vi behöver hjälp och stöd få vi det alltid. Bibliotekarien har besökt oss vartannat år i åk 1 - 2 med dockteater om böcker och boklån."* Åk 1 – 6, Nyland
- *"Vi har haft många bra projekt. Nu har vi ett långsiktigt program på gång: utställningar, bokrecensioner, boktips från både skola och bibliotek"* Åk 1 – 6, Åboland
- *"Fungerar bra. Speciellt boklådor med olika teman är populära. Vi har mycket bra samarbete med vårt bibliotek"* Åk 1 – 6, Österbotten

Försök till samarbete som inte gett konstruktivt resultat kan inverka avskräckande. Ett misslyckande nämns av en skola med filial i skolhuset. Skolan hade visionen om skolbiblioteket som ett kunskapscentrum, där traditionella media kombineras med ny teknik, men biblioteket avslög skolans erbjudande om Internetanslutna datorer i skolbiblioteket. Vilka orsakerna var förtäljs inte, men från skolhåll uttrycks besvikelse över utgången.

Tillgången till bibliotek

Avståndet till närmaste allmänna bibliotek kan vara en faktor som påverkar samarbetsförutsättningarna.

Exemplen kommer från skolor med åk 1 - 6 i Nyland.

- *"Vi har det toppen!" (filial 300 m. från skolan)*
- *"Eftersom det finns endast en bibliotekarie i hela kommunen och avstånden är långa vet jag inte hur samarbetet med biblioteket kunde förbättras i praktiken. Vi längtar efter pengar för inköp av nya böcker!"*

Tabell 38. Samarbetsönskemål enligt skolans avstånd till biblioteket

	allmänt bibliotek	< 5 km	5 - 10 km	> 10 km	alla
förbättring	9	55	14	10	88
förbättring/ nöjd	1	5	2	1	9
nöjd/ förbättring	2	4	3	1	10
nöjd	3	19	2	4	28
ej svar	8	60	14	19	101
alla skolor	23	143	35	35	236

Av de tjugotre skolor som har ett filialbibliotek i skolan önskar tolv någon form av förbättring. Många önskar att öppettiderna bättre skulle anpassas till skolans tider eller att skolan kunde ha fri tillgång till biblioteket, också då ingen biblioteksanställd finns på plats. Exemplet är från en skola med åk 7 - 9 i Österbotten.

- *"Biblioteket borde till att börja med vara öppet sådana tider när eleverna är i skolan!!!"*

Det finns också nöjda skolor där just detta fungerar bra :

- *"Förlöper faktiskt ganska bra. Vi är mycket nöjda över att ha ett kommunalt filialbibliotek i samma byggnad. Öppettiderna har anpassats till skolans tider och personalen är mycket serviceinriktad. Vi har också möjlighet att utnyttja biblioteket under icke-öppethållningstider. Speciellt under våra läseveckor är samarbetet intensivt. Eleverna besöker biblioteket minst 1 gång per vecka lektionstid (eller raster)." Åk 1 – 6, Österbotten*

Några skolor anser att en bra lösning vore att biblioteket helt enkelt flyttade in i skolan:

- *"Filialbibliotek kunde fungera i skolan - Kostnadsfritt stöd från det kommunala biblioteket"*
- *"Flytta in kommunala bibban i skolhuset!."*
Skolor med åk 1 – 6, Nyland
- *"Vi hade önskat att filialbiblioteket skulle ha flyttat till lediga utrymmen i skolan för att vi skulle ha kunnat intensifiera samarbetet, men det blev tyvärr inte ännu av." Åk 1 – 6, Österbotten*

Skolor med långt avstånd till biblioteket har andra problem. Långa avstånd kan vara ett verkligt hinder för olika former av samarbete. Klassbesök och annat utbyte av tjänster är beroende av transporter, vilket blir dyrt.

- "Avståndet mellan skolan och biblioteket sätter käppar i hjulet. Bussresan för skolans elever blir dyr, och därför besöker vi inte ofta stadsbiblioteket. På fritiden åker eleverna med sina föräldrar till biblioteket och har alltid fått hjälp med att hitta"
- "Ett eget filialbibliotek skulle inrättas i Billnäs såsom det var förut. Avståndet = resekostnaderna för stora till huvudbiblioteket."
Skolor med åk 1 – 6, Nyland
- "Byskolans hinder är ofta avstånden. Vanligen finns huvudbiblioteket i centrum och blir följdaktligen sporadiskt besökt av elever från sidobyar. Samarbetet kunde säkert förbättras i form av olika läsprojekt som just nu är aktuellt i vår skola. Projektet aktualiserades av särskilt lässvaga pojkar vilka tillbringar huvudparten av sin lediga tid i dataspel. Varannan vecka besöker grannkommunens biblioteksbusk skolan och den besöks ganska regelbundet och flitigt (Vörå kommuns bokbuss)." Åk 1 – 6, Österbotten

Bokpaket, deponerade samlingar

Ett bokpaket kan vara en samling böcker som lånas från det allmänna biblioteket, utvalda för en klass, för skolbiblioteket eller med anledning av ett skolprojekt. Begreppet bokpaket kan betyda samma som "boklåda", "deponerade böcker", m.m. Det blev en viss begreppsförvirring i fråga tjugofyra, därför kan man anta att denna form av service eventuellt är vanligare än tabellen utvisar.

Tabell 39. Bokpaket från det allmänna biblioteket

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
regelbundet	2	26	-	28
ibland	7	75	5	87
aldrig	12	70	4	86
ej svar	6	28	1	35
	27	199	10	236

Av svaren att döma fungerar inte denna serviceform överallt, flera skolor önskar sig lånade eller deponerade böcker för skolans behov. Så här skriver man i två skolor med åk 1 - 6 i Österbotten:

- *"Visionen är att skolan skall få utrymmen för ett eget skolbibliotek. Då önskar vi få en del böcker (skön- och facklitteratur.) 'lånat' av biblioteket"*
- *"X skola kunde fungera som en filial i miniformat. En hylla med litteratur från biblioteket kunde finnas på skolan. Litteraturen skulle kontinuerligt bytas ut, för att ständigt vara aktuell och ny."*

Andra skolor som eventuellt inte räknar nedan nämnda service som "bokpaket" har nämnt det i samarbets- eller visionsfrågan:

- *"Vi har gott samarbete. Bibliotekarien sammanställer "boksamlingar" som används i de olika klasserna osv."*
- *"Eftersom skolans bibliotek är aningen föråldrat och luggslitet brukar lärarna låna från kommunens huvudbibliotek böcker lådvis. Tidvis fungerar det så att man ringer på förhand och ber bibliotekarien plocka i. Men det sker alltid på lärarens initiativ. Har hört om projekt i vissa kommuner med bok kappsäcken, som fungerar automatiskt 1 ggr/mån. Det kunde vara något att försöka",
Skolor med åk 1 – 6, Österbotten*
- *"Vi är mycket nöjda med den service vi får av bokbussens personal . Dessutom är urvalet av böcker stort och vi får på förhand göra beställningar om vi t.ex. behöver speciallitteratur för ngt projekt i skolan. Vi är också alla (nästan) verkligt flitiga boklånare. Systemet fungerar!" Åk 1 – 6, Nyland*

Biblioteksteknisk hjälp

Några skolor skriver att de främst behöver biblioteksteknisk hjälp, att klassificera eller kategorisera böckerna eller framför allt att registrera dem, gärna i samma system som det allmänna biblioteket.

- *"Någon kunnig i stadsbiblioteket kunde hjälpa till att ordna biblioteket till att det blev lätt att hitta - sortera böckerna m. hjälp av skolans bibliotekarie tips och idéer"*
- *"Enligt skolans bibliotekarie genom att få resurser (dvs. en bibliotekarie) som kan lägga in skolans böcker på data. Detta skulle ge kommunen tillgång till skolans böcker och det skulle vara lättare att samordna inköp."*

Skolor med åk 1 – 6, Nyland

- *"Skolan önskar få ett Dataprogram för katalogisering - enkelt men lika för alla skolbibliotek i staden. Mera timresurs p.g.a. avståndet till stadens bibliotek och för att kunna ordna bättre samarbete med stadens bibliotek"*
- *"Det tar kolossalt mycket tid att katalogisera nyförvärven för mig. Om jag kunde få katalogposterna på data skulle det underlätta mycket. Men hur detta skulle gå till vet jag inte. Det finns inga resurser och skolbibliotek får ju inte kosta särskilt mycket. Kunde detta göras möjligt?"*

Skolor med åk 1 – 6, Åboland

Bokprat, läsfrämjande verksamhet och annan service

Ett vanligt önskemål är att biblioteket skall stöda skolorna mera aktivt i den läsfrämjande verksamheten. Bibliotekarierna skall enligt önskemålen gå ut i skolorna och bokprata, tipsa om läsvärda böcker eller ordna bokutställningar och kanske informera lärare om nya böcker.

- *"Jag inser att bokprat kräver massor med tid. Men det är något jag önskar att alla elever skulle få uppleva. Över huvudtaget samarbete som skulle ha som mål att väcka elevernas läslust."* Åk 1 – 6, Nyland

- "Vi vill gärna att bibliotekarie kommer till skolan och bokpratar. Vi vill också ha samarbete då det gäller projekt av olika slag. (litteratur projekt.)"
 - "Bibliotekarien: kunde ev. komma till skolan och prata om böcker, göra eleverna intresserade av läsning och litteratur. Sammanställa bokpaket, bokprata. Närvara vid föräldramöten för att uppmärksamma föräldrar på ungdomars läsvanor"
- Skolor med åk 7 – 9, Österbotten

Enligt resultaten i fråga tjugofyra är bokprat eller boktips för eleverna en relativt vanlig verksamhet som det allmänna biblioteket sköter. I fyrtio skolor förekommer detta regelbundet och i sammanlagt 158 skolor åtminstone ibland .

Tabell 40. Bokprat eller boktips av bibliotekarie i olika skolor

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	summa
regelbundet	3	35	2	40
ibland	10	103	5	118
aldrig	10	43	1	54
ej svar	4	18	2	24
	27	199	10	236

Däremot medverkar bibliotekarier sällan på lärar- eller föräldramöten:

Tabell 41. Bibliotekarie medverkat på föräldra- eller lärarmöte

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	summa
regelbundet	-	1	-	1
ibland	1	31	1	33
aldrig	18	137	8	163
ej svar	8	30	1	39
	27	199	10	236

Den enda skola som svarat att bibliotekarien medverkat "regelbundet" är en skola i Nyland. Av skolorna med åk 7 - 9 och skolorna med åk 1 - 9 är det en skola i Österbotten och en skola i Nyland som svarat "ibland".

Bistånd vid informationssökning, klassbesök på biblioteket

Skolorna nämner inte önskemål om mera bistånd vid informationssökning. Denna del är man eventuellt nöjd med, eller kanske man inte tänker på att detta minst lika mycket är bibliotekets uppgift, som bokprat och lästips. Följande kommentar visar i alla fall att någon funderat på saken:

- *"skolan kunde vara aktivare, bl.a. informera biblioteket om våra större arbeten m.m. - skolan borde systematiskt beakta bibliotekets roll vid planering.
Biblioteken kunde kanske erbjuda färdiga paket med tanke på att vi i skolan ofta upplever att vi inte har tillräckligt med tid för planering m.m., t.ex. 'presentationstimme med den senaste ungdomslitten på svenska'"*
Åk 7 – 9, Nyland

Följande tabell visar att det är mycket vanligt att skolorna och deras elever får hjälp med informationssökning av bibliotekarier:

Tabell 42. Bibliotekarie har bistått med hjälp vid informationssökning

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
regelbundet	5	37	2	44
ibland	18	120	5	143
aldrig	1	27	1	29
ej svar	3	16	1	20
	27	200	9	236

Klassbesök där konsten att söka information lärs ut är mycket vanliga enligt följande tabell:

Tabell 43. Klassbesök på det allmänna biblioteket

	åk 7 - 9	åk 1 - 6	åk 1 - 9	alla skolor
regelbundet	16	66	5	87
ibland	9	113	3	125
aldrig	-	11	1	12
ej svar	2	9	1	12
	27	199	10	236

Vem tar initiativet?

Det finns skolor som önskar att biblioteket tog mera kontakt med skolorna, men också en del som anser att detta främst är lärarnas uppgift.

- *"Vi kunde ta oss själva i kragen och ta oftare kontakt med varandra"*
Åk 1 – 6, Nyland
- *"Lärarna måste aktivera sig mera, ta initiativ. Oftast är tidsbrist orsak till att man inte gör det. Läsandet bör prioriteras - det tror jag alla är överens om, men hur man gör det varierar. Måste det förresten alltid ordnas mammut-projekt 'Hela skolan'"* Åk 1 – 6, Åboland
- *"Vi har ett bra samarbete med huvudbiblioteket. Om servicen på biblioteket inte används beror det på lärarnas brist på behov el. intresse!"*
Åk 7 – 9, Nyland
- *"Allt kan förbättras! Eventuellt kunde också initiativ tas från det kommunala biblioteket - men absolut i så god tid före det eventuella projektet att lärarna kan planera in aktiviteten i den övriga undervisningen."*
Åk 1 – 6, Österbotten
- *"Biblioteket kunde ta initiativ till verksamhet för skoleleverna"* Åk 1 – 6, Nyland

- *"Visionen är att bibliotekets personal skulle delvis sköta utlåning och bokprat i alla klasser. Som det nu är skall jag som klasslärare med 26 h undervisning också sköta alla uppgifter som skolbibliotekarie och det är i princip omöjligt att göra om inte det finns ett brinnande intresse och lusten att dela läsupplevelser med andra." Åk 1 – 6, Åland*
- *"Så länge det inte finns personella resurser ser jag inga möjligheter. Det skulle förstås vara trevligt och givande för eleverna om bibliotekarien kunde ställa upp med bokprat, därför att man lyssnar mera koncentrerat om någon utomstående berättar. Men när det gäller att söka rätt bok till rätt elev klarar lärarna det bättre som känner eleverna. Det gäller ju många gånger att hitta en bok som ger litet mera utmaning för eleven än den förra. När det gäller faktaböckerna ser läraren bättre vilka som är pedagogiskt upplagda. Det finns massor av faktaböcker för barn som åtminstone för den "halva av klassen" som inte har det alldeles lätt, inte alls passar." Åk 1 – 6, Åboland*

En skola föreslår att lärare och bibliotekarie kunde träffas för att koordinera sitt samarbete, och kanske helt enkelt lära känna varandra bättre:

- *"Vi skulle önska att bibliotekarierna kunde komma ut till skolorna och ge boktips/bokprata. Vi har frågat, men bibliotekarierna säger att de inte har resurser för det. Det vore roligt om biblioteken tog kontakt med skolorna för att visa ex. användningen av biblioteket, komma med boklådor m.m. Vi upplever att det är vi lärare som ska ta kontakt. Kunde biblioteket ex. ordna något slags läsprojekt? Mer samarbete önskas! Kunde det ordnas träffar mellan lärare - bibliotekarier? Ibland kanske steget är stort att ta kontakt med varandra. Träffar vore bra för att bibliotekarierna skulle få veta vad vi lärare önskar och vi få reda på vad biblioteket och bibliotekarierna kan erbjuda oss." Åk 1 – 6, Österbotten*

Brist på personal i biblioteket

Bristen på personal i det allmänna biblioteket nämns av några:

- *"Vår kommunbibliotekarie är ensam tjänsteman i vårt kommunbibliotek och säger sig inte ha tid att förbereda något för eleverna, vilket vi ju förstår."*
Åk 1 – 6, Åboland
- *"Bibliotekspersonalen borde utökas, så att en av bibliotekarierna skulle kunna ägna sig huvudsakligen åt barn- och ungdomslitteratur."* Åk 7 - 9 Österbotten
- *"I stor utsträckning en personresursfråga. Bibliotekspersonalen har svårt att hinna samarbeta med skolorna så mycket som båda parter skulle önska."*
Åk 7 – 9, Nyland

Det finns skolor som trots att de har ett filialbibliotek i huset klagar på bristande resurser. Filialen som finns i huset är många gånger mycket liten och kan till och med sakna utbildad personal.

Språket ett problem

Den språkliga aspekten kommer fram i några kommentarer från skolor med åk 1 - 6 i Nyland:

- *"Besöka mera stadens bibliotek och ha ett bibliotek som hela skolan besöker regelbundet och bibliotekarien och klasslärarna lär känna och ha kontaktpersoner i och var det finns tillräckligt med svenska böcker."*
- *"Fler svenska barnbibliotekarier i Helsingfors, mer svenska böcker i filialerna!"*
- *"Bokbussen som kommer en gång/månad till skolan kunde ha en svenskspråkig bibliotekarie som dels lär eleverna använda biblioteket + bokpratar",*
- *"Bokpaket med t.ex. lättlästa böcker ur samma serie / författare med t.ex. 5 ex. av samma bok har varit svårt att ordna p.g.a. att de svenska böckerna är så få till antalet"*

Samma språkproblem har självfallet språköskolorna:

- *"Få en svenskspråkig/svenskatalande bibliotekarie"*
- *"Vi borde få en tvåspråkig bibliotekarie!"*

En idé att förverkliga?

- *"Utlysa ett skolbiblioteksår och bannlysa alltför många andra projekt. T.ex. 2002-04-06 osv." Språköskola*

8. Visioner

I Bittis-enkätens avslutande fråga efterlystes skolans fritt formulerade, egna tankar:

26. Visioner, önskemål, idéer och kommentarer angående skolbiblioteket och/ eller samarbetet med det kommunala biblioteket.

I 109 skolor hade man valt att lämna frågan obesvarad. En tänkbar orsak till detta är att man inte ansett sig ha något att tillägga till de svar man givit i tidigare svar. De som valt att besvara frågan framför i första hand önskemål om förbättringar. Det märks att man i förslagen tagit fasta på enkätens tidigare frågor och via dem fått idéer för egen framtida verksamhet, vilket är positivt att notera.

Ett undantag är Björkö skola i Korsholm med 29 elever och tre lärare. Skolan har varit med om att utarbeta en så kallad SWOT analys (= Strength-Weakness-Options-Threat). Resultatet är en vision om ett bya- och skolhus där många funktioner samsas. En skola för alla stadier, rum för vuxen- och distansstudier, bibliotek, datastuga, matservice för gamla, videokonferenser m.m. under samma tak i visionen. Skolan hänvisar till den bifogade analysen i visionssvaret:

- *"Gemensam SWOT-analys Norrskata skola i Korpo kommun, Björkö skola i Korsholms kommun".*

I svaren på frågan om visioner och önskemål påtalas ofta de njugga anslagen för skolbiblioteken. Man önskar få mera pengar för inköp av litteratur, för avlöning av en skolbibliotekarie, för bibliotekslokaliteter. Ett tiotal skolor framför önskemål om klassuppsättningar av skönlitteratur. Dessa har behandlats särskilt i kapitel 5.8.

Önskemål om samarbete med det allmänna biblioteket tas upp på nytt, förbättringar föreslås. Många aspekter på samarbete upprepas, bokprat, bokpaket, klassbesök, författarbesök, lästävlingar och sagostunder finns med på önskelistan. Många skolor efterlyser hjälp på det bibliotekstekniska området.

Några exempel på längre formulerade svar som gäller visioner och önskemål:

- *"Gemensamt sökprogram så att eleverna i skolan kan använda programmet för skolbibliotekets böcker. Bibliotekariens kunskande mera tillgängligt för skolorna. Regelbundet arbete i skolorna och inte enbart projekt." Åk 1 - 6, Nyland*
- *"Visionen är väl nog den att man kunde övergå till ca ½-dags anställd yrkeskunnig, som kunde sköta skolbiblioteket. Ett skolbibliotek fungerar nämligen inte helt välskött då en lektor handhar det, som även annars har rätt många sysslor. Men: Jag vore redan glad över att få hjälp med att göra det hela elektroniskt!" Åk 7 - 9, Åboland*
- *"En vision är att flera kommuner, bibliotek, skolor kunde gå samman för att inbjuda en eller ett par författare till orten, i synnerhet för oss små skärgårdsorter. Vi ryms inte med och får ingen information om när författare gästar Pargas stad som ändå ligger ganska nära. Det tar kolossalt mycket tid att katalogisera nyförvärven för mig. Om jag kunde få katalogposterna på data skulle det underlätta mycket. Men hur detta skulle gå till vet jag inte. Det finns inga resurser och skolbibliotek får ju inte kosta särskilt mycket. Kunde detta göras möjligt? Klasslärare borde få mera litteraturundervisning inom utbildningen. De klasslärare som inte själva är intresserade av litteratur kan inte heller stimulera sina elever har jag märkt. I det långa loppet gör inte projekt som syftar till kvantitetsläsande lika mycket som om man satsar på kvalitet, dvs att ge eleverna upplevelse - detta leder till mera läsande, vilket i sin tur leder till att eleverna blir kompetenta läsare." Åk 1 - 6, Åboland*
- *"1. Avlöna skolbibliotekarier i alla skolor.
2. Träffar bibliotek - ALLA skolors representanter i kommunen helst varje termin.
3. Listor på projekt, större grupparbeten till biblioteken i god tid. Då kan de beakta våra önskemål vid anskaffning.
4. Hittills har skolbibliotek vanligen betytt liten boksamling. Få skolor ser skolbiblioteket som taket för all informationssökning. Viktigt att diskutera och höja profilen!
5. Resurserna är små. Olika skolor har olika behov, den skola som är nära ett bibliotek behöver inte låna ut böcker, medan vi som har längre väg tycker att åk 1 - 4 borde få låna i skolan. Vilka faktaböcker/dataprogram behöver varje skola ha, kan något vara gemensamt?"*

6. Mer kurser om informationssökning. Många elever skriver av direkt ur böcker osv. Vad leder det till för framtiden? (uppsatser från Internet?!)
7. Mer böcker, bokprat, författarbesök!" Åk 1 - 6, Österbotten
- "Vi avser att bygga ut vårt mediatek till ett rum för alla i skolan och för många olika ändamål. Vi kommer att ha 5 - 6 nätanslutna datorer och en laserskrivare i mediateket, naturligtvis också mycket böcker, tidskrifter och dagstidningar. Miljön skall bli mera trivsamt med soffor, gröna växter, välplanerad belysning m.m. Vår förhoppning är också att vi skall kunna erbjuda eleverna möjligheten att boka en dator efter skoltid för arbeten som kräver denna teknik. Vi hoppas att vi också skall kunna ha en lärare på plats tillräckligt ofta för att handleda eleverna i deras arbete." Åk 7 - 9, Nyland
 - "Vision : - att bibliotekskatalogen skulle datoriseras - att utlåningen skulle datoriseras
Önskemål : - att OAJ genom avtal med KA kunde överenskomma att antalet timmar för att sköta bibliotek kunde öka. - det kommunala biblioteket kunde aktivera sin verksamhet när det gäller samarbete med skolorna."
Åk 7 - 9, Österbotten
 - "Samarbetet - vi skulle gärna ta emot 'bokprat' till skolan, kanske från någon annan kommun/stad - gärna större samarbete kring olika projekt. Eget skolbibliotek - vi skulle oerhört gärna få medel till att anskaffa flera klassuppsättningar av skönlitterära verk - som det är nu har vi knappast råd att köpa någonting alls. Idag används biblioteket relativt lite, och det innehåller främst facklitteratur - inredningen skulle också kunna inbjuda lite mer till läsning, med bekväma stolar/soffor etc" Åk 7 - 9, Åboland
 - "Kom. biblioteket:
 - * Besök till/från biblioteket regelbundet.
 - * Möjlighet att åka med klasser till biblioteket. vore en önskedröm.
 - * Nya goda bokidéer kunde på något sätt föras till skolorna. Skolans egna bibliotek: * Tillräckliga anslag för årliga inköp.
 - * Mums: klassuppsättningar t.ex. 1/klass!
 - * En "biblioteks-eldsjäl" med egna biblioteket. timmar på skolan...
 - * Hela kartoteket i ett datasystem." Åk 1 - 6, Nyland

- "Öronmärkt", avlönad timme (el. 2!) för skötsel av skolbiblioteket. Med stora elevgrupper, som kräver all timresurs skolan får, är det otänkbar "lyx" att avdela veckotimmar åt någon lärare för biblioteksskötsel = ingen tar ansvar för det och skolbiblioteket lämnar på "rektors allmänna ansvar" (ej bra!) "Bittis" kunde anhålla om ett bokpaket (om ca 10 - 15 böcker) från ex. Svenska kulturfonden till varje "lågstadieskola". Ha en "expertgrupp" på 2 - 3 bibliotekarier som plockar ihop detta bokpaket. Idén är från Hem o. Skola förbundet som (via Lisa Wahls stiftelse) donerade 1 bokpaket (10 böcker) till åk 1 i varje skola, som har en registrerad Hem o. Skola - förening." Åk 1 - 6, Österbotten

Mariehamn har ett annat system än andra skolor i Svenskfinland:

- "Från och med 1/1 2001 har Övernäshögstadieskola och Övernäs skola en gemensam skolbibliotekarie (80%). Det gemensamma skolbiblioteket är placerat i Övernäs skola. Till visionerna hör att bygga ett nytt bibliotek i anslutning till högstadiet. Tillsvidare är skolbiblioteket i en uppbyggnadsfas, böcker från de tidigare lärarledda skolbiblioteken har lagts in i datakatalogen, nya böcker anskaffats. Inventarier kompletteras och verksamheten byggs upp. Samarbetet med lärarna utvecklas och elevernas användning av skolbiblioteket ökar hela tiden. Samarbetet med huvudbiblioteket är gott, gäller framför allt kompletteringar av beståndet vid rekvisering av litteratur från huvudbiblioteket en snabb och bekväm lösning."

Nationella visioner

En skola i Österbotten hänvisar till undervisningsministeriets rapport, *Kunskapsstrategi för utbildning och forskning 2000 - 2004*. I rapporten presenteras en vision som sammanfattas på följande sätt:

"Finland är senast år 2004 ett samhälle av kunnande och interaktion och hör till de främsta länderna i världen. Framgången baserar sig på medborgarnas likvärdiga möjligheter att studera och utveckla sitt kunnande samt att på ett övergripande sätt använda informationsreserverna (datalagren) och utbildningstjänsterna. Ett högklassigt, etiskt och ekonomiskt hållbart nätbaserat sätt att undervisa och forska har etablerats."

Förverkligandet av visionen innebär bland annat att medborgarna kan hantera tekniken så bra som möjligt och att samarbetet mellan olika förvaltningsområden och sektorer fungerar.

Strategin behandlar särskilt i punkt 2.4.1:

"Biblioteks- och informationstjänster för läroanstalterna"

- *Alla lärare och elever har tillgång till tidsenliga biblioteks- och informationstjänster som stöder undervisningen och inlärningen.*
- *Skolan har högklassiga nätförbindelser med de övriga skolorna och biblioteken i kommunen samt också med datalagren och informationstjänsterna vid andra bibliotek. Det adb-bibliotekssystem som skolan använder är gemensamt eller kompatibelt med systemet i det kommunala allmänna biblioteket.*
- *Skolans hela bestånd av hårdvara och programvara utnyttjas på ett övergripande sätt inom undervisningen i färdigheter för informationssökning och vid själva informationsåtervinningen. Dessutom har studiematerialet katalogiserats och alla användare kan finna uppgifterna.*
- *De stora skolorna och läroanstalterna har egna skolbibliotek, som i mån av möjlighet bör ha öppet också andra tider än under skoltid.*
- *När skolbibliotekens lokalteter planeras beaktas olika arbetsformer på ett mångsidigt sätt.*
- *Skolbiblioteket har en bibliotekarie som fått utbildning inom området.*

I kapitlets förklarande text påpekas det att sparåtgärderna på 1990-talet har utarmat skolornas bibliotek och informationstjänster. Av Bittisenkätens svar kan man utläsa att skolorna får kämpa vidare med skolbibliotek som inte beviljas tillräckliga resurser. I många avseenden lämnar skolbibliotekens skötsel, samlingar, utrymmen mycket övrigt att önska.

De skolor som har ett allmänt bibliotek i skolbyggnaden har helt andra förutsättningar för skolbiblioteksverksamhet. Biblioteket kan verka som ett kunskapscentrum och stöda eleverna och lärarna i deras vardagliga arbete.

I strategin formuleras vidare att:

”Väl fungerande och moderna lösningar för skolbiblioteken eller biblioteken vid läroanstalterna skapar en grund för utvecklingen av skolbiblioteken. De lokala förhållandena måste beaktas i lösningarna. Biblioteken vid läroanstalterna har framför allt pedagogiska mål. Biblioteken vid läroanstalterna och det kommunala allmänna biblioteket kompletterar varandra och samarbetar.”

Skolorna och skolbiblioteken i Svenskfinland är sinsemellan mycket olika. Det finns många variationer när det gäller storlek, resurser, engagemang etc. Alla tänkbara förbättringar kan inte göras efter samma modell, de lokala förhållandena måste beaktas. Samarbetet med det allmänna biblioteket borde utvecklas och det allmänna bibliotekets resurser borde beaktas. Också det allmänna biblioteksväsendet drabbas av sparåtgärder, bl.a. har personalstyrkan minskats drastiskt. Förutsättningen för att de allmänna biblioteken ska kunna göra verkliga insatser för skolornas bibliotek är att resurserna på personalsidan utökas. Både skolan och biblioteket måste se behovet och tillsammans lösa de ekonomiska frågorna. Det är då man kan börja tala om ett mandat att i samverkan göra skolbiblioteken till moderna fungerande bibliotek med hjälp av fackutbildad personal.

9. Slutsatser, tankar inför framtiden

Vid en summering av hela Bittisrapporten och de resultat kartläggningen ger kan man ännu ställa sig frågande till svarens tillförlitlighet. Känner den person som besvarat frågorna till allt som pågår inom skolan? Varje lärare är suverän i sin undervisning och i en stor skola kan det vara svårt att överblicka allt som händer. Åsikter om skolans verksamhet, om vad som är viktigt och värdefullt kan variera mellan olika lärare. Därför är det befogat att fråga sig om enkätsvaren ger en helt rättvis bild av situationen inom respektive skola. Trots det litar vi på att resultaten i stort avspeglar situationen idag och ger riktlinjer att ta fasta på.

I svaren kan två synsätt skönjas. Å ena sidan finns det lärare som anser att läsfrämjandet, läsning av skönlitteratur fortfarande är en mycket viktig del av skolans arbete och att skolbiblioteket i huvudsak borde satsa på inköp av nya böcker. Å andra sidan finns det lärare som har en stark tro på Internet och på att datorn är det viktigaste redskapet i dagens skola. Båda synsätten är jämbördiga och står för viktiga delar av den moderna biblioteksverksamheten. Detta är också något man insett och förverkligat inom biblioteksvärlden på allmänna och vetenskapliga bibliotek. Fortfarande behövs skönlitteratur och ännu är inte all kunskap införd på Internet. Men naturligtvis kan mycken relevant information hittas på nätet, bl.a. också webbplatser som stöder läsning av skönlitteratur.

”Läsbiblioteket” som ger skönlitterära läsupplevelser kan för eleverna vara en inkörsport till mycket annat nyttigt. Biblioteket kan stöda skolan med läsfrämjande insatser. Skolans och bibliotekets gemensamma mål är att eleverna blir goda läsare, eller att de åtminstone får en möjlighet att upptäcka läsningens glädje.

Skolorna bör se till att litteratur och IT inte blir varandras motpoler, utan att de samverkar och stöder varandra i syfte att skapa ett modernt skolbibliotek, ett skolans kunskapscentrum.

Det kan vara skäl att upprepa Tomas Rönströms formulering:

”Läraren har det primära ansvaret för att litteraturläsningen utvecklas och kommer att omfatta alla elever i klassen. Läraren vet vad eleverna har för intressen och vilka starka och svaga sidor de har. Bibliotekarien har kunskapen om lämpliga böcker inom olika intresseområden, har läst många av dem och kan förmedla dem genom biblioteket. Det läsfrämjande arbetet kräver nämligen goda kunskaper om barn- och ungdomslitteraturen. Läraren hinner inte läsa alla bra böcker som kan användas i läsundervisningen. Därför är det nödvändigt med ett samarbete med en bibliotekarie som har överblick över litteraturen och som har läst de flesta av de aktuella titlarna. Ett skolbibliotek/folkbibliotek med ett bra bokbestånd och goda personalresurser är helt enkelt en nödvändig samarbetspart. Det är det nära samarbetet mellan läraren, bibliotekarien och eleverna som ger resultat.”

Den tekniska utvecklingen är snabb idag. Hela det finländska samhället har gått in för en datorisering på alla områden. De flesta skolor har datorer som är anslutna till Internet. Den fysiska utrustningen finns, men många gånger är det bara en del av lärarna som har fått utbildning i hur datorerna kan användas. Inom den moderna biblioteksverksamheten är datorerna en del av vardagen, personalens arbetsredskap. De allmänna biblioteken kunde med fördel dela med sig av sin kunskap om datorn som sökredskap.

Varje kommun, skola och bibliotek i Svenskfinland har sina egna verksamhetsförutsättningar och resurser. Också graden av engagemang varierar. För att skolan ska kunna svara på frågan hur den vill ha biblioteksfrågan ordnad fordras kunskap om det moderna bibliotekets möjligheter.

Bibliotekarierna borde presentera bibliotekstekniken med databaser, sökprogram och webbresurser. Inom biblioteken blir personalen lätt ”hemmablind” för sitt eget arbete, det fordras ett nytt tänkande så att man går ut och berättar om bibliotekets arbetsmetoder och eget kunnande. Bibliotekariernas arbete måste synliggöras och presenteras för lärarna. Lärarna borde å sin sida framföra sina önskemål, tankar och idéer om samarbete med biblioteket. En dialog mellan lärare och bibliotekarier kunde resultera i en lokalt uppgjord strategi för samarbetet mellan skol- och bibliotekssektorerna på orten.

Det så kallade "kollektiva medvetandet" inom skola och bibliotek borde förberedas på de möjligheter som redan finns inom räckhåll och på nya praktiska tillämpningar som inom en snar framtid realiserar inom bibliotekssektorn. Först därefter har man goda förutsättningar att svara på frågan om vilka satsningar som bör göras på skolbiblioteket och/eller på samarbete med kommunens/stadens bibliotek. En satsning kräver ekonomiska resurser, hur och vilka instanser är beredda att satsa? Steget från "två små skåp" till ett kunskapscentrum kan kännas stort!

Läraren är den pedagogiska experten och känner sina elever. Bibliotekarien å sin sida är informationsexpert. Dessa yrkeskategorier borde slå samman sina kunskaper och utarbeta undervisningsformer i informationssökning för eleverna. Idag är elevens sökarbete ofta en dold process för lärarna. Det forskningsarbete eleven utför fr.o.m. tilldelad uppgift tills resultatet är klart innehåller flera steg som är både intressanta och betydelsefulla. Ett prydligt svar på en uppgift avslöjar inte alltid elevens arbetsinsats. Ett forskningsresultat kan vara negativt i den meningen att inget direkt svar står att finna, fastän ett stort sökarbete har blivit gjort. Även själva sökarbetet borde kunna dokumenteras och redovisas!

Det finns flera pedagogiska modeller för informationssökning, men det bästa vore att lärare och bibliotekarier tillsammans utarbetade fungerande modeller, anpassade till egna lokala förhållanden. En strategi som beaktar barnens och ungdomarnas förmåga att ta fram information, läsa, tolka och reflektera samt idka källkritik.

Ett förbättrat samarbete mellan skol- och bibliotekssektorn kräver förarbete. Inom varje kommun eller stad borde samarbetsfrågan diskuteras och riktlinjer dras. Det behövs fackutbildad personal för detta utredningsarbete. Kostnaderna bör fördelas rättvist mellan intressenterna, skola och bibliotek. I första hand kunde projektbidrag vara att föredra, i förlängningen fordras mera långsiktiga lösningar.

Förslagsvis kunde nedanstående punkter bilda stomme i diskussionerna och utgöra grunden för en gemensam strategi.

Förberedande arbete

- Information / utbildning:
 - det moderna bibliotekets möjligheter:
 - bibliotekstekniska sidan, sökprogram, informationssökning, databaser, nätverk
 - läsbiblioteket: läsfrämjande arbete

Utveckling av skolans biblioteksverksamhet

- Skolbibliotek/samarbete med allmänt bibliotek
 - mål
 - resurser
 - satsningar

Informationssökning

- Elevernas sökningsprocess
 - samarbete lärare – bibliotekarier
 - modeller för undervisning

I rapporten *Kunskapsstrategi för utbildning och forskning 2000 - 2004* uppmanas skolorna att ordna skolbiblioteksverksamheten på ett för kommunen ändamålsenligt sätt:

"Skolorna och läroanstalterna samt deras huvudmän förpliktas att definiera hur läroanstaltens biblioteks- och informationstjänster skall ordnas och hur de systematiskt skall utvecklas så att de blir ändamålsenligare med tanke på undervisningen och studierna."

Klyftan mellan de teoretiska visionerna på det nationella planet och skolornas praktiska verklighet är både djup och bred. Inom Bittisprojektet skulle det fortsatta arbetet innebära sökande av lösningsmodeller för olika typer av kommuner och skolor.

Visionen att varje skola skall anställa fackutbildad personal för sitt skolbibliotek är knappast möjlig att förverkliga i dagens Finland. Modellen för skolbibliotekens verksamhet måste också i fortsättningen utgå från samarbete och samverkan.

Litteratur

Aaltonen, Leena: *Tiedonhallintataitojen opetussuunnitelma – tietoyhteiskunnan haaste kirjastoammattilaisille*. I verket: *Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä*. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Ahlroth-Särkelä, Susanne: *Helsingfors – att stimulera till läsning på minoritetens språk*. I verket: *Ett läsande Norden : bokprat, barnbokskaravaner och lässtaffetter*. Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén (NORDBOK), 2000.

Barn & Kultur. Specialtidskrift om barn och böcker för skola och bibliotek. Bibliotekstjänst.

Barnbibliotek och informationsteknik : elektroniska medier för barn och ungdomar på folkbibliotek / redigerad av Anette Eliasson, Staffan Löf, Kerstin Rydsjö. Högskolan i Borås, 1997.

Franzi, Hannele: *Yhteinen oppimisympäristö – espoolaisesta Matildasta valtakunnalliseksi koulujen ja kirjastojen Netlibris-verkoksi*. I verket: *Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä*. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Gómez, Elsa: *Aktivt lärande med skolbibliotek : idéer och metoder för lärare och bibliotekspersonal i grundskolan*. Bibliotekstjänst, 1996.

Grunderna för grundskolans läroplan 1994. Uppdaterad 2001. Utbildningsstyrelsen, 2001.

Hansson, Jan: *Skönlitteratur i skolan*: I verket: *Språk, Stimulans, samarbete : Projektet SVIT, Svenskt IT-samarbete mellan skola och bibliotek*. Sydkustens landskapsförbund, 1999.

Hirvi, Vilho: *Biblioteks- och informationstjänster som en del av den pedagogiska utvecklingen*. I verket: *Språk, Stimulans, samarbete : Projektet SVIT, Svenskt IT-samarbete mellan skola och bibliotek*. Sydkustens landskapsförbund, 1999.

Härkönen, Ritva-Sini: *Mediamaiseman muutoksia*. I verket: *Kirjasto koulussa : opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon*. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 1999.

Informationssökning i fokus: idé- och metodbok för gymnasieskolans bibliotek.
Lund: Bibliotekstjänst, 1998.

Jäppinen, Eeva: *Kirjasto oppimisen ja kasvun tukena.* I verket: Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Jääskeläinen, Paul: *Inlärningsuppgifter och informationssökning.* I verket: Språk, Stimulans, samarbete : Projektet SVIT, Svenskt IT-samarbete mellan skola och bibliotek. Sydkustens landskapsförbund, 1999.

Kipinöitä oppimiseen : kirjasto oppimisen tukena. Red. Liisa Niinikangas. Ammattikasvatustieteiden tutkimuskeskus, 1996.

Kirjasto koulussa : opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 1999.

Kirjastopoliittinen ohjelma 2001 - 2004. Työryhmän muistio. Opetusministeriö. (Kulttuuri- liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja nro 2/2001).

Kolu, Kaarina: *Mitäpä se opettaja kirjastolla tekisi?* I verket: Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Koulukirjastot kuntoon. WSOY:n kirjallisuussäätiön vetoamus 2001. WSOY, 2001.

Kuhlthau, Carol Collier: *Informaatiosta oppimisen prosessi.* I verket: Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Kunskapsstrategi för utbildning och forskning 2000-2004. Undervisningsministeriet, 1999.

Kühne, Brigitte: *Biblioteket - skolans hjärna? : skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan.* Almqvist & Wiksell international, 1993.

Lag om grundläggande utbildning Nr 628/ 1998

Limberg, Louise: *Skolbiblioteksmodeller : utvärdering av ett utvecklingsprojekt i Örebro län*. Högskolan i Borås, 1997.

Limberg, Louise: *Att söka information för att lära : en studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. Avhandling vid institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet. Publiceringsföreningen VALFRID, 1998.

Lindberg, Pirkko och Valtakorpi, Marjaana: *Kunskapstorget – det allmänna biblioteket som skolbibliotek*. I verket: Språk, Stimulans, samarbete : Projektet SVIT, Svenskt IT-samarbete mellan skola och bibliotek. Sydkustens landskapsförbund, 1999.

Lundgren, Lena: *Biblioteken och barns kunskapande : en undersökning av referensarbetet på två barn- och ungdomsavdelningar*. Högskolan i Borås, 1997:24.

Ett läsande Norden : bokprat, barnbokskaravaner och lässtafetter. Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén (NORDBOK), 2000.

Niinikangas, Liisa: *Kirjamakasiinista moderniksi koulukirjastoksi – suunnittelun ja toiminnan arvioinnin lähtökohtia*. I verket: Kirjasto koulussa : opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 1999. s. 113 - 129.

Niinikangas, Liisa: *Miksi koulukirjastot ovat tärkeitä*. I verket: Kirjasto koulussa : opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 1999, s. 15 - 33.

Nikander, Tarja: *Koulu kutsuu – miten kirjasto vastaa*. I verket: Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Nilsson, Monica: *Skolbiblioteket – skolans informationscentrum – en praktisk handledning för skolbibliotekarier, lärare och skolledare*. Studentlitteratur, 1998.

Opetuksen laatu perusopetuksen 1 – 6 vuosiluokkien kouluissa vuonna 2000 : koulun tarjoamien oppimisedellytysten vertailevaa arviointia. Opetushallitus 2001.

Poikela, Esa: *Ongelmaperustainen oppiminen – haaste kirjastoille?*

I verket: Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Rissanen, Kaisa: *Joustavat oppimisympäristöt*. Suomen Kuntaliitto, 1998.

Rönström, Thomas: *Att främja läsning – tillsammans*. I verket: Ett läsande Norden : bokprat, barnbokskaravaner och lässtafetter. Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén (NORDBOK), 2000.

Sinko, Pirjo: *Mitä koulu odottaa kirjastolta?* I verket: Koulu kirjastossa : kirjasto oppimisympäristönä. Toim. Liisa Niinikangas. BTJ Kirjastopalvelu, 2000.

Skolbiblioteken i Sverige. Sammanfattning och uppföljning 1999-2001. Statens kulturråd, 2001.

Som fisken i vattnet : barnens väg till språk och läsande : en idébok utgiven i samarbete med SAB:s kommitte för barn och ungdom. Red. Wiviann Wilhelmsson. Bibliotekstjänst, 2000.

Språk, stimulans, samarbete : Projektet SVIT, Svenskt IT-samarbete mellan skola och bibliotek. Sydkustens landskapsförbund, 1999.

Sundqvist, Lise-Lotte: *Samarbete bibliotek - skola : med en undersökning om bibliotekens kontakt med grundskolan i ett antal kommuner i Svenskfinland*. Kandidatuppsats i biblioteksvetenskap och informatik. Åbo Akademi, 1996.

Terveellisen ja turvallisen opiskeluympäristön laadun arvioinnin perusteet perusopetusta varten. Helsinki: Opetusministeriö, 2002.

Tuominen, Kirsti: *Children, libraries and information technology : results of user need analyses*. Finlands kommunförbund, 1997.

Tutkiva oppiminen : kirjaston ja koulun yhteistyö. Suomen kuntaliitto, 1995.

Vårt bästa arv : modersmålet i skolans läroplan / red. Agneta Wickman-Skult. Utbildningsstyrelsen, 1994.

Unescos skolbiblioteksmanifest. Svenska Unescorådet, 1997. <http://www.unesco-sweden.org/skolbiblioteksmansvenska.htm> (20.11.2001)

Ögland, Malin: *Skolans bibliotek : om att utveckla samarbetet mellan skolbibliotek och arbetslag*. Stockholm, Statens kulturråd, 2002.

Webbsidor:

EDU.fi Utbildningsstyrelsen

<http://www.edu.fi/svenska>

Helvetesgapet - ett brobygge i 00-talet med fokus på skolbibliotek och kreativa språkmiljöer <http://helvetesgapet.to>

Fredagsbrevet om skolbibliotek.

<http://www.skolverket.se/skolnet/kolla/fredagsbrev/skolbibliotek.html>

Skolbiblioteksföreningar i Sverige

Skolbibliotek Mitt <http://www.biblioteken.kramfors.se/skolmitt/>

Skolbibliotek Syd <http://www.kulturpalatset.se/bibsyd/index.htm>

Skolbibliotek Öst <http://www.biblioteket.nu/skolbibost.htm>

Undervisningsministeriet

<http://www.minedu.fi>

Enkät

Inlämnas till kommunens skoldirektör **senast 08.02.2002**

Innehåll:

Uppgifter om skolan	s. 1
Skolbibliotekets placering	s. 2
Skolbibliotekets media	s. 3
Skolbibliotekets verksamhet	s. 5
Samarbete – visioner	s. 8

Skola

Adress

Telefon

e-post

Antal elever i skolan

Antal lärare i skolan

Stad/kommun

Skolans avstånd till kommunens huvudbibliotek

Närmaste filialbibliotek

Bokbussen stannar vid skolan

ggr/månad

Skolbibliotekets placering och tillgänglighet

1. I skolan finns följande slag av skolbibliotek eller boksamling:

- Skolbibliotek/boksamling som delar utrymme med annan undervisning
vilken undervisning? _____
- Ett eget biblioteksutrymme av storleken _____
- En boksamling som är utspridd i klassrum
- Annat _____

2. Bibliotekets öppettider (timmar/ vecka)

3. Om skolbiblioteket har ett eget utrymme, var är det placerat i skolbyggnaden? (ange även på en skala från 1 – 5)

Biblioteket är svårtillgängligt centralt placerat

1 2 3 4 5

Media

4. Bibliotekets boksamling 31.12.2001 (ej läroböcker) _____ ex.

5. av vilka ca _____ % är facklitteratur eller uppslagsböcker

6. Finns det andra medier i biblioteket?

- prenumererade tidningar och tidskrifter ca _____
- cd-rom ca _____
- videor ca _____
- annat, vad ? _____

7. Hur mycket pengar för inköp till skolbibliotekets mediebestånd

är använt år 2001? _____ mk

bugeterat för år 2002? _____ euro

8. Hur anskaffas materialet till skolbiblioteket i huvudsak?

(t.ex. genom inköp i bokhandel, genom donationer)

9. Största delen av böckerna i skolbiblioteket är anskaffade

- För mindre än fem år sedan
- För 5 - 9 år sedan
- För 10 - 19 år sedan
- För över 20 år sedan

10. Hur många klassuppsättningar (ca 20 ex. av samma boktitel) finns det i skolbiblioteket?

ca _____ st.

11. Hur många datorer är placerade i skolbiblioteket?

12. Hur många av dessa har internetanslutning?

Verksamhet

13. Hur används biblioteket i skolans vardag?

	Regelbundet	Ibland	Aldrig
För grupparbeten	☐	☐	☐
Som undervisningsutrymme	☐	☐	☐
För informationssökning	☐	☐	☐
Som läshörna	☐	☐	☐
Annan verksamhet, vilken?	<hr/> <hr/>		

14. På vilket sätt nämns användning av bibliotek (det allmänna biblioteket och/ eller skolbiblioteket) i skolans egen läroplan?

15. Blir skolans elever handledda i biblioteksanvändning (biblioteksundervisning)?

	Regelbundet	Ibland	Aldrig
På kommunbiblioteket, med biblioteksanställd som handledare	☐	☐	☐
I skolan, med biblioteksanställd som handledare	☐	☐	☐
På kommunbiblioteket, med lärare som handledare	☐	☐	☐
I skolan med lärare som handledare	☐	☐	☐

Kommentarer:

16. På vilket sätt blir skolans elever handledda och undervisade i informationsökning t.ex. sökning via Internet, olika databaser och uppslagsverk?

17. Ansvarig för skolbiblioteket är:

Namn

Tjänst el. befattning

Avlönad tid för skolbiblioteksarbete

timmar/vecka

**18. Vem sköter vanligen följande uppgifter i skolbiblioteket?
(ange tjänst/ befattning)**

Urval av böcker och annat material

Inköp av böcker och annat material

Katalogisering

Bokhantering, plastning o. dyl.

Upprätthållande av ordningen i
hyllorna

Utlåning

Undervisning i biblioteksanvändning
och informationsökning

Kontakten med kommunens bibliotek

Annat, vad?

19. Hur stor var utlåningen på skolbiblioteket år 2001? ca _____ lån

20. Enligt vilken princip är böckerna klassificerade i biblioteket?
(kryssa för lämpligt alternativ)

- Samma klassifikationssystem som i det kommunala biblioteket (siffersystem)
- Klassifikationssystem med bokstäver
- Annat system, hurdant? _____
- Materialet är inte indelat i klasser

21. Vilket slag av katalog/ register över materialet finns i biblioteket?

- Dataregister, vilket? _____
- Kort i kartotek
- Förvärvskatalog, löpande förteckning
- Annat, vilket? _____
- Ingen katalog

22. Vilket utlåningssystem har skolbiblioteket?

- Datasystem, vilket? _____
- Utlåningshäfte
- Annat system, vilket? _____

Samarbete - visioner

23. Skolan har ordnat eller deltagit i följande läsförämjande projekt under de tre senaste åren

Projektets namn _____

år _____

för årskurs _____

arrangörer _____

Projektets namn _____

år _____

för årskurs _____

arrangörer _____

Projektets namn _____

år _____

för årskurs _____

arrangörer _____

24. Hurdant utbyte av tjänster eller samarbete har skolan haft med kommunens/ stadens bibliotek under de tre senaste åren?

	Regelbundet	Ibland	Aldrig
Skolan får bokpaket	☐	☐	☐
Klassbesök på det kommunala biblioteket	☐	☐	☐
Lärare och bibliotekarie har tillsammans förberett biblioteksundervisning	☐	☐	☐
Bibliotekarie har bistått elever och lärare med informationsökning	☐	☐	☐
Bibliotekarie bokpratar/ ger boktips för elever	☐	☐	☐
Bibliotekarie medverkar på föräldra- eller lärarmöten	☐	☐	☐
Skolan har fått stöd under läsförbättringsprojekt	☐	☐	☐
Annat, vad?			

25. Hur kunde samarbetet förbättras?

26. Visioner, önskemål, idéer och kommentarer angående skolbiblioteket och/ eller samarbetet med det kommunala biblioteket:

Tack för din medverkan!

Uppgifterna gavs av:

Tjänst/befattning:

Datum:
